

หนังสือสำหรับเด็ก ความต้องการและความสนใจในการอ่านของเด็ก

ในการศึกษาหรือวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของเด็กวัย 9 ถึง 14 ปี ต่อหนังสือภาษาไทยสำหรับเด็กฉบับขณะการประภวคนั้น มีความเกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจด้านจิตวิทยาพัฒนาการ ตลอดจนความต้องการและความสนใจในการอ่านของเด็กแต่ละวัยอีกด้วย ทั้งนี้เพราะการรับรู้ต่างๆของเด็กจะเป็นไปตามวุฒิภาวะในแต่ละขั้นตอนของพัฒนาการด้านต่างๆของเด็ก การยึดเหี้ยมจะเป็นอันตรายและไม่มีประโยชน์แต่อย่างใด ถ้าเด็กไม่พร้อมที่จะรับหรือไม่สนใจที่จะรับ ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย หนังสือจะไม่เป็นสิ่งที่เราใจอีกต่อไป ฉะนั้นการให้เด็กอ่านหนังสือจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆดังกล่าวแล้ว

การกล่าวถึงพัฒนาการเด็กนั้นมีความจำเป็นต้องกล่าวถึงพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ พัฒนาการทางร่างกาย พัฒนาการทางอารมณ์ พัฒนาการทางสังคม และพัฒนาการทางสติปัญญา ไปพร้อมๆกัน ทั้งนี้เนื่องจากพัฒนาการด้านต่างๆของบุคคลย่อมมีความสัมพันธ์กัน และต่างก็อาศัยซึ่งกันและกัน มีอิทธิพลต่อกัน หรือมีผลเกี่ยวเนื่องกันหากเกิดความเปลี่ยนแปลงในพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งขึ้น (สมบูรณ์ พรรณาภพ 2515: 17) นอกจากนั้นพัฒนาการทุกด้านจะพัฒนารวมกันโดยไม่แยกหรือขาดคอนอีกด้วย (สุโท เจริญสุข 2520: 4) จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาไปพร้อมๆกันในทุกด้าน

ฉะนั้นพัฒนาการเด็กที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้จะเริ่มตั้งแต่พัฒนาการของวัยเด็กตอนต้น แทนที่จะกล่าวถึงเฉพาะพัฒนาการเด็กวัย 9 ถึง 14 ปี ทั้งนี้เพราะ พัฒนาการของบุคคลย่อมดำเนินไปตามกระบวนการและตามลำดับขั้น และพัฒนาการในแต่ละขั้นย่อมมีความสัมพันธ์กันและ/หรือมีลำดับที่ต่อเนื่องกัน (Bigge and Hunt 1962: 151)

เพื่อที่จะเข้าใจถึงความต้องการและความสนใจในการอ่านของเด็กวัย 9 ถึง 14 ปีได้ดียิ่งขึ้น ในบทนี้จึงได้กล่าวถึงความต้องการและความสนใจในการอ่านของเด็กวัยเด็กตอนต้นด้วย

พัฒนาการเด็ก (Child Development)

พัฒนาการเด็กเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบถึงธรรมชาติของเด็ก (สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม 2521: 48, 57)

สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม (2521: 57) กล่าวว่า พัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทั้งในค่านโครงสร้าง (Structure) และแบบแผน (Pattern) ของอินทรีย์ทุกส่วน การเปลี่ยนแปลงนี้จะก้าวหน้าไปเรื่อยๆ เป็นขั้นๆ จากระยะหนึ่งไปอีกระยะหนึ่ง ทำให้เด็กมีลักษณะและมีความสามารถใหม่ๆ เกิดขึ้น ซึ่งมีผลทำให้เด็กมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นตามลำดับทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

ปัจจุบันนี้นักจิตวิทยานิยมแบ่งพัฒนาการของบุคคลออกเป็น 4 ด้าน (Good 1945: 128) ได้แก่

1. พัฒนาการทางค่านร่างกาย (Physical Development) ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในค่านขนาด รูปร่าง หน้าตา ฯลฯ ของโครงสร้างของร่างกาย ตัวอย่างเช่น ความแข็งแรงของกระดูก ขนาดของใบหน้า เป็นต้น รวมทั้งการเพิ่มขึ้นค่านส่วนสูง น้ำหนัก และความกว้างความหนาของร่างกาย ตลอดจนประสิทธิภาพในการทำหน้าที่ของอวัยวะต่างๆ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการฝึกฝน หรือการได้ประกอบกิจกรรมต่างๆ
2. พัฒนาการทางค่านสติปัญญา (Mental Development) ได้แก่ ความเจริญงอกงามที่บ่งบอกถึงการเพิ่มขึ้นของความสามารถในการประกอบกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ และความสามารถในการรวบรวมความรู้ความเข้าใจเข้าไว้เป็นหมวดหมู่ เพื่อสะดวกในการนำไปใช้สำหรับแก้ปัญหา พัฒนาการทางสติปัญญาสามารถเห็นได้ด้วยการสังเกตพฤติกรรมทางค่านจิตวิทยา

3. พัฒนาการทางค่านิยม (Emotional Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ทางจิตวิทยา ซึ่งเกี่ยวกับความรู้สึกและทัศนคติ เช่น ความรู้สึกชอบและไม่ชอบ ความสนใจ ความรัก ซึ่งพัฒนาการทางค่านิยมนี้เอง จะเป็นแหล่งที่มาของสิ่งที่เราเรียกว่า คุณธรรม (Value) ของบุคคล

4. พัฒนาการทางค่านิยม (Social Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมพฤติกรรมทางสังคม (Social Behavior) ของบุคคล อันได้แก่ ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพของสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการทางค่านิยมบุคลิกภาพ (Personality Development) ของบุคคลด้วย พัฒนาการทางสังคมย่อมเป็นผลอันเกิดจากการกระทำร่วมกัน (Interaction) ระหว่างองค์ประกอบภายในของบุคคลนั้นกับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่อยู่ล้อมรอบบุคคลนั้น

วัยเด็กแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

- วัยเด็กตอนต้น
- วัยเด็กตอนกลาง
- วัยเด็กตอนปลาย

วัยเด็กตอนต้นหรือวัยก่อนเข้าเรียน (Early Childhood or Pre School Year) เด็กวัยนี้พัฒนาการต่อจากวัยทารก โดยเริ่มจากอายุประมาณ 2-6 ขวบ

วัยเด็กตอนต้นมีลักษณะที่เห็นได้ชัด คือ ต้องการเป็นตัวของตัวเอง มักปฏิเสธความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ ต้องการความเป็นอิสระ

1. พัฒนาการทางร่างกาย อัตราของความเจริญเติบโตลดลงอย่างเห็นได้ชัด เช่น ความสูงและน้ำหนักเมื่อเทียบกับวัยทารก ในช่วงนี้ส่วนของร่างกายจะเปลี่ยนแปลงจากลักษณะของทารกอย่างเห็นได้ชัด นั่นคือ ส่วนแขนและขาจะยาวออกไป ศีรษะจะโตขนาดเท่ากับลำตัว โครงกระดูกจะแข็งแรงขึ้น กล้ามเนื้อเติบโตและแข็งแรงขึ้น และในตอนปลายปลายของวัยเด็กตอนต้นนี้ฟันแท้จะเริ่มขึ้น 1-2 ซี่ (ศรีวิชัย คำวิสุท 2525: 107)

2. พัฒนาการทางอารมณ์ เด็กวัยนี้มักเป็นทนายอารมณ์ไม่โง่ง่ายในสิ่ง-
เล็กน้อยๆโดยปราศจากเหตุผล เมื่อเด็กโต้ตอบสมาคมกับเพื่อนๆอาการดังกล่าวจะ-
ค่อยๆหายไป อย่างไรก็ตามพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กจะมั่นคงเพียงใดขึ้นอยู่กับ การ
อบรมเลี้ยงดูเป็นสำคัญ เช่น การที่พ่อแม่แสดงอารมณ์เฉยๆกับเด็กบ่อยๆ การเอาใจ
น้องใหม่ เป็นต้น (ฉวีวรรณ กินาวางค์ 2526: 48-49)

อารมณ์ของเด็กวัยนี้อาจแยกกล่าวได้ดังนี้ คือ

ก) ความโกรธ เป็นอารมณ์ธรรมชาติที่มักพบมากในเด็กวัยนี้ เด็กมัก
ใช้เป็นเรื่องเรื้อรังร้องไห้โอดครวญที่ต้องการ

ข) ความกลัว ความกลัวมักเกิดจากการที่เด็กได้พบสิ่งแปลกๆใหม่ๆที่
ไม่เคยพบมาก่อน ความกลัวของเด็กอาจจะมาจากสิ่งเร้าต่างๆ เช่น การงัดวิทยุหรือ
ดูรายการโทรทัศน์ เด็กมักกลัวในสิ่งที่บิดามารดากลัว และความกลัวของเด็กจะค่อยๆ
ลดลงเมื่อเจริญเติบโตขึ้น นอกจากนั้นความกลัวของเด็กจะหายไปได้โดยการให้คำอธิบาย
และการให้เด็กได้คุ้นเคยกับสิ่งที่เคยกลัวมาก่อนก็ได้

ค) ความอิจฉาริษยา เป็นอารมณ์ปกติที่มักจะเกิดกับเด็กวัย 2-5
ขวบ โดยเฉพาะเมื่อบิดามารดาหันความสนใจไปสู่บุคคลอื่น เช่น มีน้องใหม่เกิดขึ้น

ง) ความอยากรู้อยากเห็น เด็กวัยนี้มีความอยากรู้อยากเห็นและ
แสดงออกโดยการซักถาม เด็กฉลาดจะชอบซักถามมากที่สุด หันคติของพ่อแม่ต่อ
ความอยากรู้อยากเห็นของเด็กมีความสำคัญมาก คือ จะเป็นแรงจูงใจให้เด็กเกิดความ
คิดริเริ่ม ทำให้มีพัฒนาการของเขาวนและปัญญา และการดูแลหรือการลงโทษเมื่อเด็ก
ถามคำถามจะเป็นการบั่นทอนพัฒนาการของเขาวนปัญญา ทำให้กลายเป็นเด็กไม่อยากรู้อะไร
ไม่อยากรู้อะไรเริ่มด้วยตนเอง

จ) ความราเริงหรือความดีใจ เด็กที่ได้รับการตอบสนองความ
ต้องการทันทีและสม่ำเสมอมักเป็นเด็กที่มีอารมณ์แจ่มใสร่าเริง หัวเราะและยิ้มง่าย

ฉ) ความรัก เด็กมักแสดงความรักต่อพ่อแม่หรือสัตว์เลี้ยงคลอกจน

ของเด็กที่ชอบ ความรักจัดเป็นอารมณ์ที่รื่นรมย์ และเด็กวัยนี้มักจะแสดงความรักของเขา ออกมาอย่างเปิดเผย (ฉวีวรรณ กินาวงศ์ 2526: 50; พยอม อิงคตานุวัฒน์ 2524: 69; สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม 2521: 55-56)

3. พัฒนาการทางสังคม เด็กวัยนี้เริ่มรู้จักการปรับตัว การปรับตัวของเด็กจะ เร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับกรอบเลี้ยงดู เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างมีอิสระจะมีความเชื่อมั่น ในตนเองมากกว่าเด็กที่ถูกเข้มงวดอยู่ตลอดเวลา วัยเด็กตอนต้นเริ่มแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมาให้เห็น เช่น การร่วมมือ การยอมรับฟัง การแสดงออกของความเป็นผู้นำ ซึ่ง แสดงถึงบุคลิกภาพของเด็กในวัยต่อไปด้วย ในระยะปลายๆ ของเด็กวัยนี้ เด็กจะเริ่มเรียนรู้ เกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมที่ตนอยู่ได้ เริ่มรู้จักประพฤติดนตามความต้องการของสังคม (Social Needs) ... อีกด้วย อันได้แก่ การที่เด็กยอมฟังเพื่อนๆ ให้ความช่วยเหลือเรื่อง

รูปลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของวัยเด็กตอนต้นมีดังนี้

1. ความถือร์นหรือชอบหัวตรงกันข้ามกับที่บอก เกิดขึ้นจากการที่ผู้ใหญ่ ใช้วินัยในบ้านอย่างก้าวร้าว รุกราน หรือไม่สามารถทนต่อพฤติกรรมที่เป็นเด็กของลูกได้ ความถือร์นเกิดขึ้นเป็นปกติกับเด็กวัย 2-3 ขวบ และพัฒนาขึ้นถึงขีดสูงสุดเมื่ออายุ 3-4 ขวบ แต่ต่อมาในระยะหลังเด็กจะให้ความร่วมมือและวาง่ายขึ้นเมื่อรู้จักเป็นหัวของตัวเอง และเรียนรู้ที่จะสนใจและโอนอ่อนผ่อนตามความปรารถนาของผู้อื่น

2. ความก้าวร้าวรุกราน เป็นกิริยาการครอบงำของต่อความไม่สมหวัง เด็กที่แสดงกิริยาก้าวร้าวอยู่เสมอมักเป็นเด็กที่มีความซ่องกับใจและถูกทำโทษรุนแรง วิธีการ แสดงกิริยาก้าวร้าวจะเปลี่ยนไปตามวัยของเด็ก

3. การทะเลาะเบาะแว้ง ส่วนมากเกิดขึ้นเนื่องจากเด็กยังขาด ประสบการณ์ในการเล่นกับเพื่อนอย่างดี วัย 3 ขวบเป็นวัยที่เด็กชอบทะเลาะกันมากที่สุด ต่อจากนั้นเด็กจะรู้จักปรับตัวต่อสังคมดีขึ้น ทำให้ไม่ทะเลาะบ่อยและรุนแรงเช่นเคย

4. ความร่วมมือ เด็กเล็กมักชอบนึกถึงแต่ตนเองจึงไม่ค่อยจะเล่นกับ เด็กอื่นอย่างร่วมมือร่วมใจนัก แม้แต่กับผู้ใหญ่ก็ตามก็ให้ความร่วมมือน้อยมาก อย่างไรก็ตามก็

ในตอนปลายๆสามขวบเด็กจะหัดเล่นและหัดทำงานร่วมกับเพื่อนได้ดี

5. การยอมรับจากสังคม เด็กจะกระตือรือร้นที่จะได้รับการรับรองเห็นชอบจากผู้อื่น ในตอนแรกการเห็นชอบจากผู้ใหญ่สำคัญกว่าเด็กเล็กด้วยกันและพยายามให้ผู้ใหญ่เอาใจใส่ตนด้วยการซักถาม ต่อมาเด็กจะเริ่มเห็นว่า การรับรองเห็นชอบจากเพื่อนสำคัญกว่าจากผู้ใหญ่

6. การคบเพื่อน เพื่อนของเด็กวัยนี้จำกัดทั้งจำนวนและประเภท ส่วนมากเป็นผู้ใหญ่ในครอบครัวเดียวกัน พี่น้องห้องเดียวกันและเด็กเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์กับครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อการปรับตัวให้เข้ากับเด็กนอกบ้าน

7. เพื่อนสมมติ การเล่นเพื่อนสมมติเกิดขึ้นเป็นธรรมชาติกับเด็กเล็ก โดยเฉพาะเมื่อความสัมพันธ์กับพ่อแม่ไม่ถูกใจหรือเมื่อเด็กมีโอกาที่จะเล่นกับเพื่อนจริงน้อยมาก เพื่อนสมมติเป็นพัฒนาการของเด็กที่ปรากฏขึ้นเป็นธรรมชาติและเป็นลักษณะเฉพาะของวัยเด็กสองขวบครึ่ง เนื่องจากในตอนนี้เป็นตอนที่เด็กกำลังต้องการที่จะสร้างมิตรภาพกับเพื่อน เมื่อเด็กไม่สามารถสนองความปรารถนาเช่นนี้ได้ เขาก็มักจะสมมติเพื่อนขึ้นแทน พฤติการณ์เช่นนี้ไม่ใช่วิธีที่เด็กจะแก้ความเหงาที่คึกคัก เพราะการเล่นเพื่อนสมมติไม่ได้ฝึกให้เด็กรู้จักร่วมมือ เด็กจะไม่รู้จักการปรับตัวเมื่อเข้าสังคมกับเด็กรุ่นเดียวกันในเวลาต่อมา ทำให้เด็กเข้ากับเพื่อนฝูงไม่ได้

8. การเป็นผู้นำ เด็กที่มีนิสัยเป็นผู้นำสำหรับเด็กวัยนี้ เป็นผู้ที่มรูปร่างสูงใหญ่ มีสติปัญญาสูงกว่าและอายุมากกว่า ทำให้เขาสามารถออกความเห็นและแนะนำการเล่นแก่เด็กอื่น ซึ่งมักฆ่าเกรงรูปร่างอันเป็นผลของการคุ้นกับผู้ใหญ่และได้รับการฝึกฝนในมีนิสัยเชื่อฟังคำของผู้ใหญ่

9. ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง ในฐานะที่เด็กแต่ละคนในครอบครัวหนึ่งๆต่างก็เป็นสมาชิกของครอบครัวเดียวกัน เด็กจึงใช้เวลากินด้วยกัน เล่นด้วยกัน ใช้ของร่วมกัน ความรักของพ่อแม่พี่น้องจะมีอิทธิพลต่อกัน และความสัมพันธ์ของพี่น้องจะสะท้อนให้เห็นสภาพของครอบครัวได้อย่างดี ผลของความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องจะเป็นอย่างไรนั้น เกิดจาก

สาเหตุหลายประการ สาเหตุที่สำคัญคือ ความแตกต่างระหว่างอายุของลิ้น-น่อง ความแตกต่างระหว่างเพศ จินตนา หมู่ผึ้ง (ม.ป.ป.): 31-34)

4. พัฒนาการทางสติปัญญา ของเด็กวัยนี้เราอาจพิจารณาได้จากความสามารถในการแสดงออกซึ่งความเข้าใจและการสื่อความหมาย เช่น เด็กในวัยก่อนเข้าเรียนสามารถใช้ภาษาพูดได้ทีพอควร ระยะเวลาที่เด็กรู้จักทำศัพท์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและสามารถรู้ความหมายของคำใหม่ๆ สามารถอ่านและเขียนได้ ในช่วงที่มีอายุ 3 ขวบสามารถร้องเพลงได้ นับได้ถูกต้องถึง 10 สามารถบอกชื่อภาพที่เคยเห็นบ่อยๆได้ 8 รูป ทำตามคำสั่งได้ บอกสีได้ถูกต้องอย่างน้อย 1 สี เริ่มเล่นกับคนอื่นเข้าใจ ชอบถามคำถามอยู่ตลอดเวลา และใช้คำสรรพนามได้ ต่อมาเมื่ออายุ 4 ขวบ จะสามารถบอกความแตกต่างของวัตถุ 2 อย่างที่มีความยาวต่างกันได้ ทำตามคำสั่งได้ เล่นกับตุ๊กตาโดยสมมติตัวเป็นพ่อแม่ ยังคงชอบถามคำถามอย่างมากมาย ฯลฯ เมื่ออายุ 5 ขวบสามารถบอกอายุตัวเองได้ รู้ความแตกต่างของกาลเวลา (Sense of Time) ทำตามคำสั่ง 3 คำสั่งได้โดยสั่งเพียงครั้งเดียว เด็กวัยนี้จะพูดเก่งรู้จักคำมากมาย สามารถถามคำถามหรือตอบคำถามได้ตรงกับความหมาย สำหรับเด็กวัย 6 ขวบ จะชอบอ่านหนังสือ สนใจฟังวิทยุ ชอบฟังละคร ชอบดูโทรทัศน์ สะกดคำง่ายๆได้ เข้าใจคำสั่งของครู สามารถปรับตัวให้เข้ากับระเบียบของโรงเรียน สามารถเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและการปรับตัวในสังคม (นวลศิริ เปาโรหิตย์ จันทมาศ ปรัชยานุช และอรทัย ชื่นมณุษย์ 2520: 155; พยอม อิงคตานุวัฒน์ 2524: 29; ทรัพย์ คำวิสุช 2525: 115-116)

พัฒนาการทางภาษากับพฤติกรรมการเรียนรู้ในวัตถุหรือสิ่งของต่างๆ จะเจริญควบคู่กันไปอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา การให้เด็กได้ดูสมุดภาพสวยๆและฟังนิทานที่สนุกสนานจะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางคำความจำ การใช้สายตาสำรวจภาพต่างๆ แล้วรู้จักแยกแยะความแตกต่างของภาพที่มองเห็น และขณะเดียวกันจะก่อให้เกิดพัฒนาการทางด้านภาษาอีกด้วย เมื่อให้เด็กฟังนิทานง่ายๆสนุกสนานหลายๆครั้งจะช่วยให้เด็กเกิดความจำแล้วสามารถเล่าให้เพื่อนๆฟังได้ รวมทั้งสามารถดูรูปภาพพร้อมๆกับเล่าเรื่องไป หรือมีความสามารถต่อเติมเรื่องที่เล่านั้นได้อย่างถูกต้อง

อย่างไรก็ดีพัฒนาการทางภาษาของเด็กขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ เช่น เพศ จำนวนพี่น้อง ความเอาใจใส่ของพ่อแม่ โอกาสตามเวลาต่างๆ เช่น ใ้ดูรายการโทรทัศน์ ฟังวิทยุบ่อยๆ ใ้อ่านหนังสือ

วัยเด็กตอนกลาง (Middle-Childhood)

วัยนี้จัดอยู่ในช่วงอายุประมาณ 7-11 ปี เป็นช่วงที่มีความสำคัญต่อการเริ่มต้นชีวิตใหม่ของเด็ก เพราะเป็นระยะที่เด็กจะต้องเข้าโรงเรียนเป็นครั้งแรก จึงจัดเป็นความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในชีวิตของเด็ก เด็กจะต้องปรับตัวมากขึ้น ถ้าหากเด็กได้รับการฝึกในด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และสังคมมาก่อนบ้างจะช่วยให้เด็กปรับตัวใ้ง่ายขึ้น (ฉวีวรรณ กินาวงศ์ 2526 : 52; Scipione 1975: 149)

1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย เด็กวัยนี้อัตราความเจริญเติบโตจะช้าลงเล็กน้อย แต่ก็ยังเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ รูปร่างของเด็กจะเปลี่ยนแปลงเข้าลักษณะผู้ใหญ่มากขึ้น เด็กวัยนี้มีพลังงานมากจึงไม่อยู่นิ่ง ชอบทำกิจกรรมและทำอย่างรวดเร็ว ไม่ใ้ใครใ้ความระมัดระวังมากนัก ทำให้ประสบอุบัติเหตุบ่อยๆ (ทวีรสิม ฅนาคม 2512: 151-152)

พัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยเด็กตอนกลางจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมต่อไปนี้ คือ (ฉวีวรรณ กินาวงศ์ 2526: 53-54)

ก) สภาพโภชนาการ ถ้าสภาพโภชนาการที่เด็กได้รับมีปริมาณมากพอและคุณภาพดีแล้วนั้น จะมีส่วนสัมพันธ์กับพัฒนาการทางร่างกายและสติปัญญาของเด็กด้วย

ข) ความสนใจในการเล่นกลางแจ้ง ระดับวุฒิภาวะทางร่างกาย บุคลิกภาพ การใ้รับการกระตุ้นจากเด็กอื่น ความนิยมตามสมัยและประเพณี เป็นองค์ประกอบที่ใ้ทำให้เด็กสนใจการเล่น

ค) การฝึกทักษะในการใ้ช่วยขะในการเคลื่อนไหว จุดมุ่งหมายสำคัญคือ ใ้ทำให้เด็กมีกิจกรรมทั้งทางกายและทางสมอง ซึ่งใ้ทำให้เด็กใ้ได้รับความพอใจ

ง) การมีอวัยวะบกร่อง การที่เด็กมีสภาวะร่างกายเจ็บป่วยอยู่เสมอ

ทำให้เด็กมีอาการไม่มั่นคงไปค่ายและอาจเปลี่ยนความสนใจที่เคยมีไปมุ่งพะวงแต่ตัวเอง

2. พัฒนาการทางอารมณ์ เด็กวัยนี้ยังถือความต้องการของตนเองเป็นใหญ่ เมื่อเขาเจริญวัยขึ้น ได้เรียนรู้มากขึ้น เด็กจะสามารถปรับตัวได้ดีขึ้นเป็นลำดับ จะรู้จักเปลี่ยนความรู้สึกที่ว่า ต้องการให้ผู้อื่นรักใคร่สนใจตนเองแต่ผู้เดียว เป็นความรู้สึกว่าเขาต้องการให้ผู้อื่นพอใจในตัวเขาเองด้วย เพราะเขาต้องการเพื่อน ต้องการให้มีคนรัก (ทวิริสมี ฌนาคม 2512: 156)

พัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กวัยเตาะแตะตอนกลางเป็นผลมาจากองค์ประกอบต่างๆ ทั้งที่อิวิวรรณ กินาวงศ์ (2526: 54) ได้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

ก) มีความต้องการเพิ่มขึ้น ความต้องการทางอารมณ์ที่สำคัญของเด็กวัยนี้ คือ ต้องการความเป็นอิสระจากผู้ใหญ่ ต้องการพึ่งตนเอง และต้องการได้รับการยอมรับเข้าเป็นหมู่คณะ

ข) เพิ่มทักษะในการใช้วิธีระแกล้งคนอื่น การที่เด็กสามารถควบคุมการเคลื่อนไหวของอวัยวะส่วนต่างๆ ให้ทำงานประสานกันได้ดีขึ้น ทำให้เด็กมีโอกาสเล่นและทำกิจกรรมร่วมกับหมู่คณะได้ ทำให้มีอารมณ์แจ่มใสเบิกบาน ทำกิจกรรมที่มีอย่างสนุก และทำให้เรียนรู้ที่จะยับยั้งใจไม่แสดงความรู้สึกที่จะกระทบกระเทือนผู้อื่นได้ดีขึ้น

ค) มีการเรียนรู้กว้างขวางขึ้นและมีความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองชัดเจนขึ้น เมื่อเด็กอ่านหนังสือคล่องขึ้น ได้มีโอกาสอยู่ร่วมและทำกิจกรรมกับหมู่คณะอยู่เสมอ เด็กจะมีความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองถูกต้องขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เด็กสามารถควบคุมความรู้สึกได้ดีเมื่อตนหัวสิ่งผิดพลาด และในขณะเดียวกันก็มีความรู้สึกเห็นใจผู้อื่นด้วย

3. พัฒนาการทางสังคม เด็กวัยนี้จะมีความรู้สึกนึกคิดที่แตกแยกออกไปจากเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียน หลายประการ เพราะเขาจะมีความเป็นอิสระมากกว่าในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นการกระทำกิจกรรมใดๆ ก็ตาม เด็กในวัยนี้จะเปลี่ยนความคิดจากตนเองที่เป็นจุดรวมของสิ่งต่างๆ ไปสู่การมีความคิดที่ว่าตนเองนั้นแท้จริงเป็นเพียงส่วนประกอบของสิ่งหนึ่ง —

หลาย เขาจะคิดถึงตนเองน้อยลงและสามารถมองตนเองได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น และมองอย่าง
ที่สังคมกำหนด เช่น เพศหญิง ชาย รวย จน เป็นต้น (นวลทิริ เปาโรหิตย์ และคณะ 2520:
178)

นอกจากนั้นเด็กวัยนี้ย่อมมีสังคมกว้างขวางกว่าเด็กวัยก่อนเข้าโรง-
เรียน เพราะได้รู้จักบุคคลอื่นๆมากมายหลายประเภท เช่น ครู พ่อแม่ เพื่อน
ตำรวจ แพทย์ ประชาชน เป็นต้น การที่ได้ออกจากบ้านมาโรงเรียนมีส่วนทำให้เด็ก
มีประสบการณ์กว้างขวางออกไป ทำให้เขาได้มีโอกาสทดสอบตนเองในสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ
และค้นคว้าสิ่งแปลกๆใหม่ๆด้วยตนเอง และรู้จักสิ่งแวดล้อมอื่นๆที่แตกต่างจากบ้านของตน
เอง ซึ่งจะช่วยให้รู้จักการปรับตัวได้ง่ายขึ้น จากสิ่งที่เคยพบเห็นอยู่เสมอมาสู่สิ่งใหม่ๆ
เด็กอาจต้องการความช่วยเหลือเพื่อให้เขาผ่านพ้นหรือสามารถเผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ
แปลกๆได้ หากเขาสามารถปรับตัวได้สำเร็จ เขาจะเกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเอง
และมีความพอใจในความสามารถของตนเองในการเผชิญกับประสบการณ์แปลกๆและใหม่ๆ
จะพบว่าเด็กบางคนมีความพร้อมในการสำรวจค้นคว้าสิ่งต่างๆ พยายามทดลองแสดงบท-
บาทใหม่ๆ มีความคิดใหม่ๆ และมองหาฐานะหรือตำแหน่งของตนในกลุ่มต่างๆของเพื่อน
เด็กเหล่านี้มีความมั่นใจอย่างดี เขาจะมีความพร้อมที่จะหาประสบการณ์ในโรงเรียน
เขาจะพยายามใช้ความสามารถของตนเองในความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (ศรัณย์ คำริ-
สุข 2525: 121)

อย่างไรก็ตามยังมีสิ่งที่จะช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวทางสังคมได้
ทั้งที่ฉวีวรรณ กิณาวงศ์ (2526: 56) ได้กล่าวไว้ อันได้แก่

ก) ประสบการณ์ทางบ้าน เด็กที่สามารถปรับตัวได้ดีที่โรงเรียนคือ
เด็กที่เติบโตขึ้นในครอบครัวที่มีบรรยากาศอบอุ่นเป็นมิตร พ่อแม่แสดงความรักและยอมรับ
เด็ก ไม่ละเลยที่จะส่งเสริมบุคลิกภาพที่ดีให้แก่เด็ก เด็กที่มีบุคลิกภาพที่ดีจะเป็นผู้ที่มีความ
กายแข็งแรง มีทักษะในการใช้อวัยวะเคลื่อนไหว มีอารมณ์ดีแจ่มใส มีความโอบอ้อม-
อารี และให้ความร่วมมือแก่หมู่คณะ เป็นผู้ที่มึเพื่อนมาก สามารถเข้ากับใครก็ได้ ไม่
เป็นที่รำคาญของเพื่อนๆ

ข) สนามที่เด็กวิ่งเล่น สนามนอกจากเป็นที่ที่เด็กวิ่งเล่นและทำกิจกรรมเพื่อความสนุกสนานแล้ว ยังเป็นที่ที่ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นโลกที่ขึ้นเรื่อยๆ การที่เด็กเมื่อเล่นกันมีการทะเลาะวิวาท ชมชู่ เพราะเด็กยังมีความคิดยึดถือเอาตัวเองเป็นใหญ่ แต่อย่างไรก็ดีการแสดงความรักาวราวและแย่งชิงกันของเด็กในวัยต่างๆ เป็นสิ่งจำเป็นเหมือนกัน เพราะช่วยให้เด็กเรียนรู้การศึกษาลักษณะของตน เป็น การก้าวไปสู่การพึ่งตนเอง และเรียนรู้เรื่องการหาตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

ค) บทบาทของครู ครูในระดับประถมศึกษาที่มีบทบาทมากที่จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคม เป็นผู้ช่วยให้เด็กเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ต่อพ่อแม่ ผู้ใหญ่ อื่นๆ และเด็กวัยเดียวกันในทางที่ดีขึ้น ครูเป็นผู้ที่ช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น รู้จักแก้ไขตนเองเพื่อให้เกิดความงอกงาม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการเข้าสังคมของเด็กในภายหน้า ด้วย การจัดให้เด็กมีการเล่นหลายอย่างรวมทั้งจัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยมิให้ครูเป็นผู้แนะนำในการจัด เป็นการช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม ใ้เรียนรู้วิธีการเล่น ตลอดจนรู้จักการเป็นทั้งผู้ชนะและผู้แพ้ที่ดี

เด็กวัยเข้าเรียนต้องการพัฒนาในด้านความรู้สึกพอใจในผลงานของตนเอง เพราะถ้าเขาไม่สามารถพัฒนาความรู้สึกพอใจในความสามารถของตนเองแล้ว เขาก็จะมีความรู้สึกเป็นปมค้อย ถ้าครูสามารถจัดประสบการณ์ให้เด็กได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง เด็กก็จะสามารถพัฒนาในด้านความรู้สึกพอใจในผลงานของตนเองและความพอใจในความสามารถของตนเองยิ่งขึ้นไป และเด็กต้องการกำลังใจในผลสำเร็จในงานของตนแต่ละอย่างเพื่อต้องการทราบความสามารถของตนเอง (Baker and Fane 1967: 291)

ลักษณะสำคัญของเด็กวัยนี้ คือ การเข้าร่วมกลุ่ม ไม่ชอบการเล่นคนเดียวอีกต่อไป ความสำคัญของกลุ่มเขามามีบทบาทในการเปลี่ยนบุคลิกภาพของเด็ก (นวลศิริ เปาโรหิตย์ และคณะ 2520: 178) ดังที่ Paul H. Kussner 1963: ๑73) ใ้กล่าวไว้ว่า " กลุ่มมีอิทธิพลต่อแบบแผนการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กในทุกทาง อาทิเช่น อารมณ์ แนวคิด หัตถ์คติ ถิ่นนิยม เป็นต้น แต่อิทธิพลของกลุ่มจะลึกซึ้งเพียงไรนั้นยังขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ ประสบการณ์ที่เด็กได้รับมาจากที่บ้านในวัยที่ผ่านมา

มา รวมทั้งบุคลิกลักษณะดั้งเดิมของเด็กในระยะถ่ายทอทัศน์ดูกรรม "

การรวมกลุ่มของเด็กวัยตอนกลางนี้เป็นการรวมกลุ่มอย่างไม่แน่นอน (Unstructured) เด็กมักจะเล่นเป็นกลุ่มแต่เป็นกลุ่มเล็กๆ สมาชิกจะเปลี่ยนหน้าไปเรื่อยๆ การเล่นก็เป็นต่างคนต่างเล่น เพียงแต่มารวมกลุ่มกันเท่านั้น แต่เมื่อเด็กโตขึ้นกลุ่มก็จะพัฒนาขึ้น จะมีสมาชิกมากขึ้น และการรวมกลุ่มในตอนนี้จะค่อนข้างยั่งยืนขึ้น กลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีแนวคิด ทัศนคติ ค่านิยม ภาษา กฎระเบียบ ฯลฯ ซึ่งเป็นคุณสมบัติเฉพาะของกลุ่ม การรวมกลุ่มของเด็กก่อให้เกิดพัฒนาการทางด้านภาษา พัฒนาการทางด้านอารมณ์ เด็กจะเกิดการเรียนรู้จากกลุ่ม เด็กจะรู้จักควบคุมอารมณ์ เลือกแสดงออกทางอารมณ์เฉพาะที่สังคมยอมรับ นอกจากนั้นการรวมกลุ่มกันทำให้เด็กสร้างนิสัยแข่งขัน (Competition) และนิสัยการร่วมมือ (Cooperation) นิสัยนี้จะติดตัวเด็กต่อไปในภายภาคหน้าทั้งที่เด็กรู้ตัวและไม่รู้ตัว และการรวมกลุ่มของเด็กยังทำให้เด็กได้รับการสนองตอบของความต้อการทางสังคมขั้นพื้นฐาน (Basic Social Needs) เช่น การได้รับการยกย่อง การได้รับความอบอุ่นมั่นคง ตลอดจนการรู้สึกว่าคุณนั้นมีเจ้าของและเป็นเจ้าของ เป็นต้น (ศรัณย์ คำวิสุช 2525: 122)

4. พัฒนาการทางสติปัญญา ศรัณย์ คำวิสุช (2525: 124-126) กล่าวว่า

" พัฒนาการด้านสติปัญญาตั้งอยู่บนรากฐานของการปรับตัว ถ้าเด็กสามารถเข้ากับเพื่อนร่วมวัยตลอดจนพ่อแม่ ครู อาจารย์ได้ เด็กจะมีโอกาสฝึกฝนพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ซึ่งปรับตัวทางสังคมได้ดีเพียงไรก็ยิ่งได้กำไรทางด้านสติปัญญาเท่านั้น และเป็นการวางรากฐานของพัฒนาการด้านสติปัญญาอีกด้วย ดังนั้นพัฒนาการทางด้านสังคม และพัฒนาการด้านสติปัญญาจึงมีอิทธิพลส่งเสริมซึ่งกันและกัน "

และพัฒนาการทางสติปัญญาสามารถดูได้จากพัฒนาการด้านการแสดงออกและการสื่อความหมายดังต่อไปนี้

เด็กอายุ 6 ขวบจะปรับตัวให้เข้ากับระเบียบของโรงเรียนได้ ชอบอ่านหนังสือ และสามารถเข้าใจคำสั่งของครูและสะกดคำง่ายๆได้ เด็กอายุ 7 ปี สามารถใช้ภาษาพูดคล่องแะมีความหมายชัดเจน แสดงความคิดเห็นได้อย่างมีเหตุผล

ชอบการอ่านหนังสือเองแทนการฟังจากผู้อื่น และอ่านนวนิยายได้ตลอดเล่มโดยรู้ความหมาย แต่ไม่มีความหมายของคำทุกคำ เด็กผู้ชายเริ่มชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับเครื่องบิน รถเกราะ กองทัพต่างๆ เด็กผู้หญิงจะอ่านหนังสือประเภทเทพนิยาย เด็กวัยเด็กตอนกลางนี้สามารถจะอ่านหนังสือไปพร้อมๆกับการฟังวิทยุ ฟังเพลง ชมภาพยนตร์จากโทรทัศน์ไปค้ำย สำหรับเด็กอายุ 8 ปีสามารถเข้าใจภาษาเขียนได้ดีขึ้น อ่านหนังสือพิมพ์ได้ ชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ เรื่องประเภทเทพนิยาย เด็กชายชอบเล่าเรื่องเกี่ยวกับการต่อสู้ เรื่องเกี่ยวกับเครื่องบิน เรื่องของระเบิดและรถรบต่างๆ เด็กผู้หญิงจะคุยเรื่องเสื้อผ้า ตุ๊กตา ของเล่นของเด็กผู้หญิง นอกจากนั้นเด็กในวัยนี้จะมี ความเข้าใจในภาษาดี สามารถคิดเลขในใจได้ ส่วนเด็กอายุ 9 ปีจะใช้ภาษาเขียน ภาษาพูดได้อย่างคล่องแคล่ว ชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น เรื่องธรรมชาติของสัตว์ เรื่องเกี่ยวกับการผจญภัย ความนิยมในหนังสือประเภทนวนิยายจะลดน้อยลงมาก แต่ยังชอบหนังสือการ์ตูน สามารถบรรยายเรื่องค้ำยภาพต่างๆได้ การเขียนและการบรรยายเล่าเรื่องทำได้ดี เด็กวัยนี้จะหมกหมุ่นกับการเรียนมากขึ้น

ฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2526: 56-58) กล่าวว่าองค์ประกอบที่ส่งเสริมการเพิ่มพูนความงอกงามทางสติปัญญานั้นมีหลายประการได้แก่

ก) แรงจูงใจ แรงจูงใจของเด็กวัยเข้าโรงเรียน ได้แก่ ความปรารถนาที่จะให้ตนเป็นที่ยกย่องรักใคร่ของผู้อื่น ให้ตนเป็นที่ยอมรับและมีเจ้าของ และต้องการพึ่งตนเองเพื่อแสดงว่าตนมีความสามารถ

ข) สิ่งเร้า ได้แก่ ความสนใจ การมีความต้องการ การไม่ได้สิ่งที่ตนต้องการ เจตนาดีของบิดามารดาที่มีต่อเด็ก สิ่งเหล่านี้ทำให้เด็กชวนขวยหา กิจกรรม

ค) การได้ลงมือกระทำเอง เป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างจริงจัง เพราะเด็กได้ประสบการณ์โดยตรง ได้เห็นอุปสรรคข้อบกพร่อง และช่องทางที่จะแก้ไขให้เกิดผลดีในคราวต่อไปได้

โดยทั่วไปเด็กเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวก่อน ในช่วงวัย 7 ปี พัฒนาการทางด้านภาษาเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว เด็กรู้คำศัพท์เพิ่มขึ้น สามารถใช้ภาษา

แสดงความคิดเห็น แสดงความรู้สึกได้อย่างดี ความรู้สึกด้านจริยศึกษาเริ่มพัฒนาในระยะนี้ ในวัยนี้เด็กสามารถรับผิดชอบได้บ้างบางอย่าง เริ่มสนใจสิ่งต่างๆ แต่ไม่มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องความจริง ความสัจย์ ตอนปลายๆของวัยเด็กตอนกลางเด็กจะมีประสบการณ์ใหม่ๆเพิ่มขึ้นเรื่อยๆเนื่องจากมีสิ่งใหม่ๆใหม่กิจกรรมทางสมองหลายประการ ได้แก่ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพการ์ตูน สิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นสิ่งสำคัญส่วนหนึ่งของเด็กวัย 7-8 ปี

พฤติกรรมใหม่ๆของเด็กวัยเด็กตอนกลางที่แสดงพัฒนาการทางสติปัญญา (ฉวีวรรณ กินาวงศ์ 2526: 57-58) ได้แก่

1) การอ่าน เด็กที่อ่านหนังสือไม่คล่องจะชอบหนังสือการ์ตูน วัย 9 ปีเป็นวัยที่ชอบอ่านมากที่สุด เด็กหญิงและเด็กชายชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ การผจญภัยของเด็กและประเภทตลกขบขันโดยทั่วไป เด็กชายที่ฉลาดมากจะชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และชีวประวัติต่างๆ ส่วนเด็กหญิงที่ฉลาดไม่ชอบอ่านนวนิยายที่เกี่ยวกับอารมณ์มากนัก

2) เวลา สามารถเข้าใจในเรื่องเวลาดีขึ้น สามารถเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเวลากับเหตุการณ์ประจำวันได้ เช่น รู้เวลารับประทานอาหาร เวลานอน เวลาไปโรงเรียน แต่ยังไม่มีความรับผิดชอบที่จะนอนเองหรือตื่นเอง พ่อแม่ต้องคอยเตือนเสมอ

เด็กวัยนี้ยังมีความเข้าใจค่าที่เป็นนามธรรมได้บ้าง เช่น ความตาย ความดี ความซื่อสัตย์

3) การใช้เงิน รู้จักและเข้าใจการประหยัด เช่น การเก็บเงินทำขนมเพื่อของที่ตนอยากได้ อาจเป็นหนังสือการ์ตูน ของเล่นต่างๆ กุญแจและพ่อแม่จึงควรแนะนำในเรื่องนี้

4) การสะสม การสะสมของต่างๆเป็นกิจกรรมที่เด็กวัยนี้ชอบมาก แต่ยังไม่รู้จักแยกประเภทของที่เก็บมา

5) ความสนใจ ความสนใจเปลี่ยนไปตามวัยเช่นเดียวกับความสามารถด้านอื่นๆ ความสนใจของเด็กวัยตอนกลางนี้จะขยายกว้างออกไป คือ สนใจในสิ่งแปลกๆใหม่ๆ มีสีสันสะดุดตา สนใจสัตว์เลี้ยง ภาพระบายสี การเล่นเกมที่ใช้กำลังแขนขา ความสนใจในสิ่งดังกล่าวนี้จะเปลี่ยนไปเมื่อเด็กย่างเข้าสู่วัยเด็กตอนปลาย นั่นคือจะสนใจเรื่องเกี่ยวกับการผจญภัย วิทยาศาสตร์ เรื่องที่เกิดขึ้นจริง และเรื่องของเด็กวัยเดียวกัน ซึ่งจะไต่กล่าวถึงอย่างละเอียดใน เรื่องความสนใจของเด็กวัยเด็กตอนปลาย

6) จินตนาการ เด็กวัยนี้จะมีจินตนาการสูงเพราะโดยรากฐานการอ่าน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กิจที่จะทำและประดิษฐ์สิ่งต่างๆทั้งที่เป็นงานอดิเรกและกิจกรรมในชั้นเรียน

วัยเด็กตอนปลาย (Late Childhood)

โดยทั่วไปวัยเด็กตอนปลายมีอายุประมาณ 12-14 ปี แต่ก็ไม่สามารถกำหนดตายตัวลงไปได้แน่นอน วัยนี้เป็นวัยคาบเกี่ยวระยะก่อนวัยรุ่นหรือวัยเริ่มแตกเนื้อหนุ่มเนื้อสาว วัยนี้ไม่แตกต่างกับวัยเด็กตอนกลางมากนัก แต่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เนื่องจากการทำงานของต่อมต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงของโครงกระดูกและส่วนสำคัญของร่างกายเพื่อเตรียมเข้าสู่วัยรุ่น (ฉวีวรรณ กินาวงศ์ 2526: 58)

ลักษณะพัฒนาการที่เด่นของช่วงวัยเด็กตอนปลาย คือ เด็กเริ่มออกจากบ้าน ไปสู่หน่วยสังคมอื่น จุดศูนย์กลางสังคมเด็ก คือ โรงเรียน เด็กจะเรียนรู้บทบาทใหม่ คือ การเป็นสมาชิกของกลุ่มเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน เด็กมีโลกใหม่อีกโลกหนึ่งคือ โลกเพื่อนร่วมวัย สัมพันธภาพกับเพื่อนในกลุ่มจะสอนชีวิตกลุ่ม การอยู่ร่วมกับผู้อื่น เด็กจะได้รับการเรียนรู้ ระเบียบ กฎเกณฑ์ ความประพฤติที่ต้องปฏิบัติในสังคม บทบาทต่างๆที่มุ่งจะต้องกระทำในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ อาทิเช่น ทำอย่างไรจึงเข้ากับเพื่อนได้ เพื่อนชนิดใดที่เราต้องการ เราควรจะมีบทบาทเช่นไรในกลุ่ม (อย่างผู้นำ ผู้ตาม ผู้ยอมขอม ฯลฯ) เพื่อนไหนอะไรเราไม่ไต่บัง เราไหนอะไรเพื่อนไม่ไต่บัง เป็นต้น ถ้าเด็กเข้ากลุ่มใดก็จะลดยึดเป็นตัวของตัวเอง และหัวคี่อร์ัน ซึ่งมีมากในวัยเด็กตอนต้นลงไต่บัง แต่อาจยังคงซัดซิ่นตื้อดิ่งกับบิดามารดาเพราะไม่ต้ง-

การคำนึง การยกย่องสรรเสริญจากบิดามารดาเท่ากับที่ต้องการจากกลุ่ม (ฟรีเรอ
แกวกังวาล 2518: 62)

1. พัฒนาการทางร่างกาย ระยะนี้ร่างกายของเด็กจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วเท่ากับระยะวัยทารก ซึ่งเป็นผลมาจาก ฮอร์โมนจากต่อมใต้สมองและต่อมเพศอีกด้วย ความเจริญก่อนจะถึงระยะเติบโตเข้าสู่การแตกเนื้อหนุ่มเนื้อสาวจะมีระยะพักอยู่ระยะหนึ่งซึ่งดูเหมือนว่าเด็กจะไม่เจริญเติบโตขึ้นมาเลยทั้งส่วนสูงและน้ำหนัก หลังจากระยะนี้แล้วก็จะมีส่วนสูงอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นระยะที่น้ำหนักเพิ่มขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นเกิดขึ้น เช่น แขนขายาวออก มือใหญ่ขึ้น ลักษณะพฤติกรรมทางเพศ เช่น สะโหล หน้าอกเติบโตขึ้นเรื่อยๆ ผู้ใหญ่มักจะเห็นว่าเด็กวัยนี้ขี้แง ขี้แค้น ขี้กลัว ขี้ซอมน้ำ เพราะความเจริญเติบโตของส่วนต่างๆที่ไม่เท่ากันและรวดเร็วจนกระทั่งตัวเองปรับตัวไม่ทัน

2. พัฒนาการทางอารมณ์ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของความเจริญเติบโตทางกายมีผลกระทบกระเทือนต่อแบบแผนอารมณ์ของเด็กวัยแรกเริ่ม เด็กจะมีอารมณ์สับสนเปลี่ยนแปลงง่าย ไม่นั่นคง ลักษณะของอารมณ์ของเด็กวัยแรกเริ่ม ได้แก่ เบื่อหน่าย เหวง อิจฉา กังวล โกรธ อารมณ์ ฯลฯ เด็กในวัยนี้มีความซัดเซงกับทางอารมณ์จนบางครั้งเกิดปัญหา ครอบครัวกับสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญมาก พ่อแม่ควรเอาใจใส่คอยให้ความกระจ่างและฝึกความสามารถเฉพาะตัว เช่น เล่นกีฬาให้เก่งเพื่อให้เป็นที่ชื่นชอบของกลุ่ม รับฟังความคิดเห็น ให้ความไว้วางใจ และให้อิสระแก่เด็กที่จะทำอะไรได้ตามใจเด็กบ้าง เพื่อให้เด็กมีประสบการณ์ที่จะเกิดทัศนคติสนใจใฝ่รู้ (ถวิลวรรณาวงศ์ 2526:59)

3. พัฒนาการทางสังคม ระยะวัยเด็กตอนปลายเป็นระยะที่มีการพัฒนาทางสังคมเป็นลักษณะเด่น นับได้ว่าเป็นช่วง "เปลี่ยน" ชีวิตทางสังคม จากสังคมบ้านแคบๆไปสู่สังคมนอกบ้าน ศูนย์กลางของชีวิตทางสังคม คือ โรงเรียน บิดามารดาหรือผู้ใหญ่เริ่มมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อเด็กน้อยลง กลุ่มเพื่อนร่วมวัยเริ่มมีบทบาทต่อชีวิตของเด็กในทุกกรณี ถ้าเด็กได้กลุ่มดีก็จะสร้างแนวทางชีวิตที่ดีของเด็กต่อไป ในภายภาคหน้า (ฟรีเรอ แกวกังวาล 2518: 72) ทั้งนี้เพราะเด็กวัยนี้จะต้อง

กลุ่มเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เด็กจะรู้สึกเป็นเจ้าของและซื่อสัตย์ต่อกลุ่ม มีพฤติกรรมที่เหมือนกลุ่มทั้งการแสดงออกทางกาย วาจา และการแต่งกาย เด็กชายจะรักษาความสนใจที่มีต่อกลุ่มได้มากกว่าเด็กหญิง เด็กวัยนี้ต้องการเพื่อนมากและต้องการเพื่อนประเภทที่ไว้วางใจได้ มีอารมณ์คล้ายคลึง ไม่ยอมอยู่คนเดียว ไม่ชอบเล่นกับวัตถุเหมือนเมื่อสมัยยังเด็ก เด็กอยู่ ชอบเล่นกับตัวบุคคลเป็นกลุ่ม เด็กชายชอบเล่นใช้กำลังกล้ามเนื้อ และกีฬาที่มีกฎเกณฑ์ ส่วนเด็กหญิงชอบเล่นกับเพื่อนสนิทเพียง 2-3 คน

กล่าวได้ว่า วัยเด็กตอนปลายเป็นวัยสำหรับการเตรียมตัวหลายๆ ด้านเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตเพื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่น เช่น ด้านสังคม การเข้ากลุ่ม การควบคุมอารมณ์ การเข้าใจตนเอง เด็กจะเข้าสู่วัยรุ่นอย่างมีความสุข และมีการเจริญเติบโตมากขึ้นเรื่อยๆ ไร้น้อยอยู่กับทุกข์ สุข ประสบการณ์ที่เขาได้รับประทับใจในช่วงนี้ ประจวบเดียวกับประสบการณ์วัยเด็กตอนต้นที่เป็นรากฐานของพัฒนาการในระยะวัยเด็กตอนปลาย สืบต่อกันเช่นนี้ฉันใดก็ฉันนั้น

4. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา เนื่องจากระบบประสาทของเด็กในวัยนี้เจริญเติบโตเต็มที่ ดังนั้นเด็กในวัยนี้จึงรู้จักคิดเป็นเหตุเป็นผลดีขึ้น เข้าใจความหมายของคำได้ดีขึ้น สามารถให้คำจำกัดความของคำที่เป็นนามธรรมได้ เริ่มสนใจอ่านหนังสือต่างๆ เพื่อที่จะพูดคุยกับเพื่อนฝูงได้หรือจะร่วมอภิปราย เริ่มมีสติปัญญาที่กว้างขวางขึ้น สามารถคิดและแก้ปัญหาได้มากขึ้น มีความคิดริเริ่มที่จะทำสิ่งใหม่ๆ ทำให้เกิดความมั่นใจและเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งช่วยสร้างบุคลิกภาพให้ดีขึ้น รู้จักรับผิดชอบ มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความอยากรู้อยากเห็น สนใจทำกิจกรรมกลุ่มมากกว่าทำตามลำพัง

ลักษณะเด่นทางสติปัญญาของเด็กวัยนี้ คือ มีความกระตือรือร้น รู้จักใช้เหตุผล และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีการวางแผนการไว้ล่วงหน้า รักษาความลับได้ และรักษาสัญญาที่ให้ไว้ มีจินตนาการสูง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถจะคิด จำ และประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ทั้งในการเล่นและการเรียน โดยทั่วไปเด็กฉลาดจะปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ ได้ มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักคิดเองและตัดสินใจเอง รักการอ่าน มีอารมณ์มั่นคง มีความสามารถสูงในการพิจารณาตัดสินใจด้วยตนเอง และสามารถ

แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ สำหรับเด็กสมองไม่ถ้อยที ความสนใจจะสั้น เด็กจะไม่ถ้อย มีสมาธิในการทำงานที่ยาก (ฉวีวรรณ ถินาวงศ์ 2526: 60; ศรีชัย คำวิสุข 2525: 132)

ความต้องการของเด็ก

วัยเด็กเป็นวัยที่มีความต้องการหลายอย่างซึ่งต่างจากวัยผู้ใหญ่ ดังนั้นในการศึกษาความต้องการของเด็กก็เพื่อจะไต่ถามว่าเด็กชอบอ่านอะไร และควรจะมีหนังสือประเภทใดบ้างเพื่อสนองความต้องการของเด็ก (สุพิศตรา ชุ่มเกตุ 2522: 7) ในเรื่องความต้องการของเด็กนี้ Zena Sutherland และ May Hill Arbuthnot (1972: 6-15) ได้กล่าวไว้ว่า เด็กยิ่งเล็ก ความต้องการก็น้อย แต่เมื่อโตขึ้น ความต้องการต่างๆก็เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ สำหรับความต้องการพื้นฐาน เด็กจะต้องการสิ่งเหล่านี้ คือ

1. ความต้องการที่จะทำอะไรให้สำเร็จ เด็กต้องการทำอะไรให้สำเร็จด้วยตัวเอง เพื่อที่จะแสดงว่าตัวเองเก่ง สามารถทำอะไร ได้โดยปราศจากความช่วยเหลือของผู้ใหญ่ และจะได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนๆ ด้วยเหตุนี้เด็กจึงพอใจและชอบอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสามารถ หรือเรื่องที่แสดงถึงความเป็นวีรบุรุษ วีรสตรี ซึ่งสามารถเอาชนะสิ่งต่างๆได้
2. เด็กต้องการความมั่นคงทางด้านวัตถุ คือ ต้องการอยู่ที่ กินดี ความปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ รวมทั้งการได้รับความอบอุ่นจากพ่อแม่ ดังนั้นเด็กจึงต้องการอ่านหนังสือที่กล่าวถึงงานเลี้ยงอย่างหรูหรา เสื้อผ้าสวยงาม เพชร พลอย ปราสาทราชวัง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความมั่นคงทางด้านวัตถุ
3. เด็กต้องการความมั่นคงทางด้านอารมณ์ หรือต้องการรักและได้รับความรักจากคนอื่น เช่น เด็กต้องการ ความรักจากพ่อแม่ เพื่อนฝูงญาติพี่น้อง สัตว์เลี้ยง และจะแสดงความรักของตนต่อคนหรือสิ่งเหล่านั้นด้วย ดังนั้นเรื่องที่แสดงความรักในครอบครัว จะทำให้เด็ก เกิดความมั่นคงทางด้านอารมณ์และเป็นการสนองความต้องการด้านนี้ของเด็ก

4. เด็กมีความอยากรู้อยากเห็น เด็กอยากรู้อยากเห็นเสมอเพราะไม่
เคยมีประสบการณ์ในเรื่องต่างๆที่โลกตัวเด็กออกไป เด็กจะอยากรู้อยากเห็นในสิ่งแปลกๆ
ใหม่ๆ ธรรมชาติต่างๆ การเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ หนังสือ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ
ทวีปต่างๆ ประเทศต่างๆ ทะเล ทะเลทราย ดวงดาว โลกใหม่ เครื่องบิน ยานอวกาศ
ท้องฟ้า พระอาทิตย์ ตลอดจนเรื่องเกี่ยวกับการทำหรือการประดิษฐ์อะไรด้วยตนเอง

5. เด็กมีความต้องการให้เป็นที่ยอมรับ เป็นความต้องการเป็นส่วนหนึ่งในสังคม
เด็กจะกระตือรือร้นที่จะได้รับการยอมรับจากสังคม หรือได้รับการรับรองเห็นชอบจากผู้อื่น

6. เด็กต้องการความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เด็กไม่ชอบสิ่งซ้ำซากจำเจ
ชอบให้มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยๆ เด็กจึงชอบหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องแปลกๆ ใหม่ๆ
การผจญภัย สืบกลับ

7. เด็กต้องการสิ่งสวยงาม และเป็นระเบียบ รวมทั้งดนตรีที่ไพเราะ การเดินรำ
ละคร ภาพวาดหรือการแกะสลัก ซึ่งเป็นความต้องการทางด้านศิลปะ เด็กจึงชอบเรื่องที่มี
คำคล้องจองกัน คำซ้ำๆกันเป็นจังหวะ ขอยหนังสือเกี่ยวกับศิลปะ หนังสือเกี่ยวกับความงาม
หนังสือที่มีเรื่องเกี่ยวกับการปรับปรุงบุคลิก หนังสือเกี่ยวกับการเสริมความงามทั้งหลาย
โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ต่างๆ

หากจะกล่าวถึงความต้องการโดยทั่วไป อาจแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้
2 ประเภท คือ

ก. ความต้องการทางกาย ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ
อุณหภูมิที่เหมาะสม เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค

ความต้องการการออกกำลังกาย การพักผ่อน ความต้องการทางเพศ ความต้องการในการ
ซบถ่าย

ข. ความต้องการทางจิตวิทยา เป็นความต้องการทางด้านอารมณ์และสังคม
ได้แก่

1. ความต้องการความรัก อยากรู้ให้คนอื่นรัก อยากรู้ให้คนอื่นแสดง
ความรักต่อตน ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการที่จะรักคนอื่นหรือสิ่งอื่นด้วย เด็กทุกคนต้องการ

ความรักอย่างเต็มที่และ เป็นความรักที่สม่ำเสมอ เพราะ เด็กยังไม่สามารถที่ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งที่ไม่แน่นอนหรือ เปลี่ยนแปลงได้ เด็กยังไม่พร้อมที่จะปรับตัวในเรื่องนี้ เด็กที่ขาดความรักจะปรับตัว เข้ากับสังคมได้ยาก อาจกลายเป็นคนที่ตั้งคนเป็นศัตรูต่อคนอื่น หรือ แยกตนออกจากสังคมโดยสิ้นเชิง

2. ต้องการความปลอดภัย เพื่อให้รู้สึกว่าคุณอยู่ในสภาพมั่นคงและได้รับการปกป้องรักษาอย่างดี ถ้าขาดไปจะรู้สึกหวาดกลัว

3. ความต้องการอิสระภาพ สามารถครองคนได้ ดัดจริตใจได้เอง และต้องการ เป็นตัวของตัวเอง ความต้องการชนิดนี้เด็กจะแสดงให้เห็นโดยการพยายามทำในสิ่งที่คนเองพอจะทำได้เอง ยิ่งเป็น เด็กวัยรุ่นยิ่งมีความต้องการชนิดนี้มาก

4. ความต้องการตำแหน่งหรือฐานะทางสังคม เพื่อให้คนอื่นยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (จินตนา หมู่ผึ้ง [ม.ป.ป]: 51-52; น้อยฤดี จงพฤษะ และคณะ 2518: 30; สุชา จันทร์เอม และสุรางค์ จันทร์เอม 2521: 121-122)

ความต้องการของเด็กแต่ละวัย Dorothy R. Marlow (1973: 519-520)
ได้กล่าวถึงความต้องการของเด็กวัย เด็กตอนต้นไว้ดังนี้

1. ต้องการความรู้สึกปลอดภัยและความอิสระ เขาต้องการความรู้สึกปลอดภัยมั่นคงว่า เขามีบิดามารดาอยู่กับ เขที่บ้าน
 2. ต้องการความรักและความ เข้าใจ
 3. ต้องการโอกาสในการแสดงออกซึ่งความรู้สึกหวาดกลัว ความโกรธ และการต่อสู้ และเนื่องจาก เด็กวัยนี้มีความสามารถในการชดชวยกับผู้อื่นได้ดีขึ้น จึงทำให้ เขาสามารถลดความโกรธความก้าวร้าวลง
 4. ขณะที่เด็กเจริญเติบโตขึ้น เขาจะต้องการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบ และความเป็นอิสระของตัวเองบ้าง
 5. ต้องการการ เรียนรู้ในการแก้ปัญหา
 6. ต้องการความเห็นชอบและการให้คำแนะนำชี้แนวทางจากผู้ใหญ่
- เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตนในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่

6.1 สอนให้รู้จักการชด การใช้คำชดในการติดต่อกับบุคคลอื่น

6.2 สอนให้รู้จักความรับผิดชอบในหน้าที่และช่วยตนเอง

6.3 สอนให้มีความรู้เกี่ยวกับเพศและศาสนา รวมทั้งให้รู้จักมี

คุณธรรม จรรยา มารยาทที่เหมาะสม

7. ต้องการอยากรู้เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เขา อยากรู้ว่ามนุษย์อยู่กันอย่างไรและทำไมจึงมีชีวิตอยู่ในโลกนี้

อย่างไรก็ตาม ควรให้เด็กมีโอกาสเลือกประหลูคิบ้าง เพราะเด็กจะยังไม่สามารถเข้าใจถึงผลดีผลเสียของการกระทำที่เขาได้ทำไปแล้ว แต่เขาจะสามารถค่อย ๆ เรียนรู้ไปทีละเล็กทีละน้อยจากผลที่ได้รับจากการทำตามคำแนะนำของบิดามารดา แต่อย่างไรก็ดี เด็กควรจะได้รับการกระตุ้นให้รู้จักตัดสินใจในการกระทำของเขาเองด้วย เพื่อเขาจะได้รู้จักความมีอิสระ ผู้ใหญ่ไม่ควรขุดจาเขาะเข็ หรือแกล้งทำให้เด็กมีความสับสนไม่กล้าตัดสินใจในการกระทำของตนเอง เด็กควรได้รับการช่วยเหลือให้รู้จักตัดสินใจในการกระทำของตนเองอย่างถูกต้องและสนุกสนาน

ความต้องการของเด็กวัยเด็กตอนกลาง ความต้องการที่สำคัญของเด็กวัยนี้คือการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ เด็กวัยนี้ เป็นวัยที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าวัย เข้า เรียน สำหรับความต้องการทางด้านอารมณ์และสังคมของเด็กวัยนี้ (น้อมฤดี จงพฤษะ และคณะ 2518: 40) ใดแก่

1. ต้องการความสำเร็จ ซึ่งทำให้เด็กเกิดความพอใจและภาคภูมิใจ มีกำลังใจทำสิ่งอื่นต่อไปในอนาคต เด็กทุกคนต้องการความสำเร็จในชีวิต
2. ต้องการความเด่น การทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม เด็กต้องการชนะเพื่อน ผู้ใหญ่จึงต้องส่งเสริมความเด่นให้ถูกทาง
3. ต้องการการยอมรับจากคนอื่น ต้องการความนิยมชมชอบจากเพื่อน ๆ ต้องการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม
4. ต้องการความรัก ความอบอุ่น ความเห็นอกเห็นใจจากคนอื่น
5. ต้องการความปลอดภัย
6. ต้องการคำยกย่องชมเชยและให้กำลังใจจากพ่อแม่ เพื่อนฝูง และ

ครูอาจารย์

7. อยากรู้อยากเห็น อยากรู้คำถามปัญหาต่าง ๆ

ความต้องการของเด็กวัย เริ่ม เข้าสู่วัยรุ่นจะมีความต้องการ ดังนี้ คือ

1. ต้องการพัฒนาความชำนาญหรือความสนใจในการทำงานของตน
2. ต้องการความช่วยเหลือ เพื่อให้ เข้าใจแบบแผนของการ เจริญเติบโต

คามธรรมชาติ

3. ต้องการความคิดริ เริ่มสร้างสรรค์ในสิ่งต่าง ๆ
4. ต้องการการยอมรับ ในความสามารถและการได้ เข้า เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม
5. ต้องการความรักความอบอุ่น และการยกย่องชม เชยจากผู้ใหญ่
6. ต้องการทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่ม ซึ่งบางครั้งไม่ต้องการพึ่งผู้ใหญ่

กลุ่มหรือคณะมีอิทธิพลยิ่งสำหรับ เด็กวัยนี้

7. ต้องการอิสระภาพ เป็นตัวของตัวเอง มักปลีกตัวออกจากพ่อแม่ไม่ต้องการ ให้ผู้ใหญ่เข้ามายุ่งใน เรื่องส่วนตัว

จะเห็นได้ว่าความต้องการของเด็กนั้นมีความแตกต่างกันไปตามวัย ดังนั้นหนังสือ สำหรับเด็กที่ "เหมาะสม" กับ เด็กก็จะต้องมีลักษณะแตกต่างกันไปตามวัยของเด็ก และจะต้อง สอดคล้องกับความ เปลี่ยนแปลงของความต้องการด้านต่าง ๆของเด็กด้วย (จารุวรรณ นันทพงษ์ 2518: 49-60; สุพิศรา ชุมเกตุ 2522: 10)

เมื่อทราบถึงความต้องการของเด็กแล้ว ก็ควรจะศึกษาเกี่ยวกับการอ่าน เพื่อ จะได้เข้าใจถึงความสนใจในการอ่านของเด็กต่อไป

การอ่านของเด็ก

โดยปกติแล้ว เด็กชอบอ่านหนังสือ เพราะ เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและหนังสือมีหลาย ๆ อย่างที่สนองความต้องการของเด็ก รัญจวน อินทรกำแหง (2520: 17-18) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่เด็กอยากอ่านหนังสือว่า

1. ความเหงา เด็กที่เป็นลูกโทน หรือมีพี่น้องต่างวัยกันมาก ๆ หรือเด็ก ที่พ่อแม่ผู้ปกครองชอบกักตัว เด็กไม่ให้ออกไป เล่น เด็กจะเหงาต้องการ เพื่อนหรือสิ่งอื่นชด เชย จึงหัน เข้าหาหนังสือ แม้หนังสือจะซุกซนไม่ได้ แต่ก็สามารถทำให้ เด็กตื่น เต็มสนุกสนาน

2. ความอยากรู้อยากเห็น เด็กอยากรู้อยากเห็น เสมอ บางทีผู้ใหญ่ ไม่มีเวลาจะ เล่าให้ฟัง หนังสือจะสนองความต้องการของเด็กได้ และถ้าผู้ใหญ่แนะนำ

การอ่านให้แก่เด็กให้ถูกต้อง เด็กก็จะได้รับประโยชน์จากหนังสือมากขึ้น

๓. เด็กอ่านเพื่อชดเชยสิ่งที่ขาด ซึ่งเป็นความรู้สึกทางด้านอารมณ์และจิตใจ เช่น รู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่น ขาดความมั่นคงในตัวเอง เป็นต้น เมื่อชดเชยทางอื่นไม่ได้ ก็อาจหันมาหาหนังสือ เรื่องบางตอนในหนังสืออาจจะคล้ายคลึงกับชีวิตของตน เช่น มีชีวิตที่ระหกระเหิน แล้วประสบสุขในคอนท้าย

อย่างไรก็ดี แม้เด็กจะมีความอยากอ่านหนังสือ แต่มีสาเหตุหลายประการที่ทำให้เด็กอ่านหนังสือแตกต่างกันหรือมีความแตกต่างในการอ่าน ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ (สุภัทรา ชุมเกตุ (2522: 25-27) ; ฉวีวรรณ อุหาภินันท์ (2527: 55-56) ทั้งคู่ต่อไปนี้ คือ

1. ทางด้านบุคลิกภาพของตัวเด็กเอง ซึ่งประกอบด้วยระดับสติปัญญา อายุ เพศ และความถนัดทางธรรมชาติ

1.1 ระดับสติปัญญา เด็กที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดจะมีสมรรถภาพการอ่านสูง จะอ่านหนังสือได้เร็ว มีความคิดรวบยอดในการอ่าน และมีความคิดก้าวหน้ากว่าเด็กในวัยเดียวกัน จึงอาจจะสนใจอ่านหนังสือเกินวัยของตัวเองไปได้ เช่น เด็กอายุ 7-8 ขวบ สามารถอ่านหนังสือสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น (12-14 ปี) ได้ และเข้าใจได้ตลอด และสามารถอ่านหนังสือสำหรับผู้ใหญ่ เช่น เรื่องสี่แผ่นดิน รามเกียรติ์ และเรื่องเกี่ยวกับกำลังภายในได้ และสามารถเล่าเรื่องราวได้ก็ด้วย

1.2 เด็กอายุต่างกัน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เด็กชอบหนังสือต่างประเภทกัน และทำให้เด็กมีสมรรถภาพในการอ่านที่แตกต่างกันด้วย เช่น เด็กเล็กจะชอบอ่านนิทาน ซึ่งเรื่องอาจจะเกินความจริงไปบ้างก็ได้ แต่เด็กโตแม้ว่าจะชอบนิทานอยู่ แต่ก็ชอบเรื่องที่สมเหตุสมผล หรือเรื่องที่เป็นความจริงมากขึ้น และเด็กที่โตกว่าก็ย่อมมีสมรรถภาพในการอ่านได้ดีกว่าเด็กเล็ก

1.3 เพศของเด็ก เด็กชายและเด็กหญิงสนใจอ่านหนังสือแตกต่างกัน ความเพศของตัว เช่น เด็กหญิงชอบเรื่องเกี่ยวกับความงาม การปรับปรุงบุคลิกลักษณะของตัวเอง เด็กชายชอบเรื่องทางวิทยาศาสตร์ การผจญภัย เป็นต้น อย่างไรก็ตามในวัยเด็กเล็กทั้งเด็กชาย-หญิงจะสนใจเรื่องไม่แตกต่างกัน แต่วัยเด็กโตจะสนใจเรื่องแตกต่างกัน ความเพศ

1.4 ความถนัดตามธรรมชาติ เป็น เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้ เด็กอ่านหนังสือแตกต่างกัน เด็กที่มีความถนัดหรือมีพรสวรรค์ในเรื่องใดมาก เป็นพิเศษก็ชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับเรื่องประเภทนั้นมากกว่าเด็กคนอื่น ๆ เช่น เด็กบางคนชอบแต่งกลอน เด็กบางคนชอบการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เด็กก็จะอ่านหนังสือในสาขาที่ตัวเองชอบเป็นพิเศษ

2. สิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อม เป็น เรื่องที่สำคัญซึ่งมีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็กมาก สิ่งแวดล้อมสำหรับเด็กแบ่งออกเป็น สิ่งแวดล้อมทางบ้านกับสิ่งแวดล้อมทางโรงเรียน

2.1 สิ่งแวดล้อมทางบ้าน บุคคลซึ่งอยู่ที่บ้านอันได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ญาติพี่น้องในบ้าน เพื่อนบ้าน และฐานะทาง เศรษฐกิจของครอบครัว มีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็กคือ

2.1.1 พ่อแม่หรือผู้ปกครองที่เอาใจใส่ต่อการ เรียนของ เด็กที่อยู่ในปกครอง คอยหาหนังสือที่เหมาะสมกับเด็กให้อ่าน ช่วยแนะนำในการอ่าน กระตุ้นด้วยวิธีต่าง ๆ ให้เด็กอ่านหนังสือ เด็กจะอ่านหนังสือได้เร็ว มีสมรรถภาพในการอ่านสูงกว่าเด็กซึ่งมีสิ่งแวดล้อมทางบ้านที่ไม่มีพ่อแม่หรือผู้ปกครองคอยเอาใจใส่

2.1.2 ญาติพี่น้องในบ้านก็มีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็ก เช่น เดียวกัน เด็กที่อยู่ในบ้านซึ่งมีพี่น้องทุกคนเอาใจใส่ในการเรียน ขยันอ่านหนังสือ และมีหนังสือให้อ่านมาก เด็กคนนั้นจะมีสมรรถภาพในการอ่านสูง

2.1.3 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เด็กที่อยู่ในครอบครัวซึ่งมีฐานะทาง เศรษฐกิจดี พ่อแม่มีเงินซื้อหนังสือให้อ่านได้ตามความสนใจ เด็กจะมีโอกาสอ่านได้มากกว่าเด็กซึ่งอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจไม่ดี

2.1.4 เพื่อนบ้านใกล้เคียงก็เป็นสิ่งแวดล้อมทางบ้านอีกประการหนึ่งซึ่งมีผลทำให้เด็กอ่านหนังสือแตกต่างกัน เด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมซึ่งเพื่อนบ้านไม่รักการอ่าน เอาแต่เล่นสนุกหรือเกเร หรืออยู่ในแหล่งสลัม เพื่อนบ้านทะเลาะกัน เข้า-เย็น เด็กก็จะเห็นตัวอย่างที่ไม่ดี ทำให้อ่านหนังสือแตกต่างกับเด็กซึ่งอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี

2.2 สิ่งแวดล้อมทางโรงเรียน สิ่งแวดล้อมทางโรงเรียนซึ่งมีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็ก ได้แก่ ครู บรรณารักษ์ และเพื่อนนักเรียนในโรงเรียน

2.2.1 ครู เป็นผู้ที่สำคัญที่สุดสำหรับ เด็ก เพราะครูเป็นผู้ที่เด็กเคารพเชื่อถือ ถ้าครูเอาใจใส่เด็ก ดูแล และแนวทางการอ่านให้แก่เด็กอย่างใกล้ชิด เด็กก็จะ

รักการอ่านและมีสมรรถภาพในการอ่านสูง

2.2.2 บรรณารักษ์เป็นอีกผู้หนึ่งซึ่งมีบทบาทในการอ่านของเด็กมาก ถ้าบรรณารักษ์ขยันจัดกิจกรรมในห้องสมุดให้เด็กสนใจ เข้าห้องสมุดบ่อย ๆ เสนอแนะหนังสือที่น่าอ่าน น่าสนใจแก่เด็ก เด็กก็จะชอบอ่านหนังสือ นอกจากนั้นสภาพห้องสมุดก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะดึงดูดใจให้เด็กอยากอ่านหนังสือ ถ้าห้องสมุดมีหนังสือที่เหมาะสมกับเด็ก และมีหนังสือเข้ามาใหม่เสมอ ๆ โรงเรียนจัดชั่วโมงว่างให้เด็กได้มีโอกาสใช้ห้องสมุด ประกอบกับบรรณารักษ์จัดกิจกรรมในห้องสมุดให้น่าสนใจ เด็กก็จะอ่านหนังสือมากขึ้น และชอบการค้นคว้า

2.2.3 อิทธิพลจากเพื่อนนักเรียนด้วยกัน หมายถึง กลุ่มเพื่อนที่สนิทกัน เด็กคนใดอยู่ในกลุ่มที่เพื่อนชวนเอาใจใส่การอ่านหนังสือ เด็กคนนั้นก็มักจะขยันตามไปด้วย

3. หนังสือ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่ง เพราะถึงแม้ว่าเด็กจะมีสติปัญญาดี มีความสนใจอยากอ่านหนังสือ มีพ่อแม่ผู้ปกครองสนับสนุนให้รักการอ่าน แต่ยังมีปัจจัยสำคัญคือ ไม่มีหนังสือให้เด็กอ่านตามความเหมาะสมแล้ว ก็จะทำให้การอ่านของเด็กหยุดชะงักลง

แม้ว่าความสนใจในการอ่านของเด็กจะแตกต่างกัน อันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็ตาม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี เด็กที่อยู่ในช่วงอายุใกล้เคียงกันหรือที่เรียกว่า เด็กวัยเดียวกัน จะมีความสนใจในการอ่านคล้ายกัน

ความสนใจในการอ่านอาจแบ่งตามวัยของเด็กได้ ดังนี้

1. ความสนใจในการอ่านของเด็กวัยเด็กตอนต้น
2. ความสนใจในการอ่านของเด็กวัยเด็กตอนกลาง
3. ความสนใจในการอ่านของเด็กวัยเด็กตอนปลาย

1. ความสนใจในการอ่านของเด็กวัยเด็กตอนต้น วัยเด็กตอนต้นช่วงอายุ 2-3 ขวบ จะสนใจหนังสือที่มีรูปภาพสวย ๆ ภาพประเภทที่เด็กชอบมากที่สุดคือ ภาพประติมากรรม แรเงา มีสีหลายสี รองลงมาคือภาพประติมากรรมลายเส้น มีสีหลายสี ภาพถ่ายสีหลายสี ภาพเหมือนจริงลายเส้นมีสีหลายสี และสีนั้นต้องเป็นสีสะดุดตา โดยเด็กจะเปิดดูภาพและขอให้ผู้ใหญ่เล่าเรื่องให้ฟัง (ฉลองชัย สุรวัฒนบุรณ 2515: ง-จ; สุหัตตรา ชุมเกตุ 2522: 11-14, 18)

ช่วงอายุ 3-4 ขวบ เด็กจะเริ่มอ่านได้บ้างแล้วและมีลักษณะความสนใจในการ

อ่านเช่นเดียวกับเด็กวัย 2-3 ขวบ คือ เปิดดูรูปภาพอย่างเดี่ยว เด็กวัยนี้ชอบเรื่องเกี่ยวกับชีวิตประจำวันที่เกิดขึ้นบ่อยๆ ในครอบครัว ชอบเรื่องสัตว์ ธรรมชาติต่างๆ นิทานต้องมีภาพประกอบ ชอบโคลงกลอน

เด็กช่วงอายุ 5-6 ขวบ เด็กวัยนี้เพิ่มความสนใจจากนิทานมาสู่เรื่องธรรมชาติ ใกล้เคียงตัวมากขึ้น สนใจเรื่องเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง (สุหัตตรา พุมเกตุ 2522: 11-14, 18)

2. ความสนใจ ในการอ่านของ เด็กวัยเด็กตอนกลาง

วัยเด็กตอนกลางอยู่ในช่วงอายุประมาณ 7-11 ปี เด็กวัยนี้เป็นวัยที่ชอบอ่านหนังสือ อยากรู้ทุกอย่างเพราะอ่านหนังสือได้ด้วยตนเองแล้ว เริ่มมีความแตกต่างในการอ่านระหว่างเด็กหญิงกับเด็กชาย คือ เด็กชายจะชอบเรื่องสัตว์ การต่อสู้ ส่วนเด็กหญิงจะชอบเรื่องเกี่ยวกับชีวิตและประสบการณ์ เรื่องประเภทเทพนิยาย (ลาวรรณ โฉมเฉลา 2504: 20) ถ้าจะแบ่งความสนใจในการอ่านของเด็กวัยเด็กตอนกลางออกเป็นช่วงสั้นๆ ก็จะแบ่งได้ดังนี้

เด็กวัย 7 ขวบ เป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น และสนใจสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ใต้อย่างไร มีความสนใจอยากทำโน่นทำนี่ รู้จักชอบและไม่ชอบสิ่งนั้นสิ่งนี้ ความสนใจในการอ่านของเด็กวัยนี้จะเบนจากเรื่องประเภทเทพนิยายมาสู่เรื่องแบบอื่นๆ ที่เป็นความจริงและเป็นเรื่องในชีวิตประจำวัน

เด็กวัย 8 ขวบมีช่วงความสนใจที่นานมากขึ้น เด็กชายจะชอบอ่านเรื่องการผจญภัย เรื่องความจริงเกี่ยวกับสัตว์ ส่วนเด็กหญิงชอบเรื่องชีวิตในบ้าน

เด็กวัย 9-11 ปี ชอบเรื่องการผจญภัย ตื่นเต้น ลึกลับพิศวง เรื่องเกี่ยวกับความกล้าหาญ ความมั่นใจ เป็นนักกีฬา ชอบเรื่องการศึกษา ชอบนิทานเกี่ยวกับสัตว์ต่าง ๆ และการ์ตูน โดยเฉพาะวัย 9-10 ปี ชอบอ่านการ์ตูนมาก (วิญจวน อินทรกำแหง 2523: 6)

และเด็กหญิงวัย 8-10 ปี สนใจโคลงกลอนมาก แต่เด็กชายไม่ค่อยชอบ (บันลือ พฤษวัฒน์ 2521: 130)

เด็กส่วนใหญ่ชอบอ่านการ์ตูนโดยดูทั้งรูปภาพและอ่านเรื่องตลอด เน้น และเด็กชายชอบอ่านการ์ตูนมากกว่าเด็กหญิง (ลาวรรณ โฉมเฉลา 2504: ๑)

เด็กวัยเด็กตอนกลางชอบภาพที่มีสีหลายสี สีสวยสะดุดตามากที่สุด และชอบภาพที่มีขนาดใหญ่ สำหรับเด็กนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายจะชอบภาพวาดแบบไทยแท้พิมพ์สอดสี 4 สี และชอบภาพถ่ายหลายสี การที่นักเรียนชอบภาพถ่ายมากกว่าภาพลายเส้นและภาพแรเงานั้น อาจจะเนื่องมาจากการที่ภาพถ่ายสามารถให้รายละเอียดที่ชัดเจนและถูกต้องตามความเป็นจริงมากกว่า (สมทรง สิตลาพันธ์ 2515: จ; วุฒิ แครสังข์ 2513: จ)

๑. ความสนใจในการอ่านของเด็กวัยเด็กตอนปลาย

วัยเด็กตอนปลายอายุประมาณ 12-14 ปี วัยนี้จะเรียกว่า เป็นวัยก่อนวัยรุ่นก็ได้ ความสนใจในการอ่านกว้างมากขึ้น มีความสนใจในการอ่านหนังสือเกือบทุกชนิด รู้จักวินิจฉัยการอ่านหัวข้อเท็จจริงมาพิสูจน์หรือสนับสนุน รู้จักค้นคว้าเพิ่มเติม เด็กวัยนี้บางคนสามารถเขียนเรื่องหรือเขียนคำประพันธ์ได้ เด็กวัยนี้ชอบเรื่องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ การเดินทาง สังคม ธรรมชาติ ชิวประวัติ และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็กวัยเดียวกับตน เด็กหญิงเริ่มสนใจอ่านหนังสือที่เป็นเรื่องความรักระหว่างเพศ ส่วนเด็กชายสนใจวิทยาการที่อยู่ใกล้ตัว สนใจคณิตศาสตร์ การประดิษฐ์ การทดลองต่าง ๆ อย่งไรก็ดีทั้งเด็กหญิงและเด็กชายจะชอบเรื่องเกี่ยวกับแมลง เช่น ผีเสื้อ มาก เด็กวัยตอนปลายนี้จะสนใจเรื่องที่เป็นจริงมากขึ้น และความสนใจของเด็กชายและเด็กหญิงจะแตกต่างกันจนเห็นได้ชัด คือเด็กชายสนใจเรื่องวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ดาราศาสตร์ ส่วนเด็กหญิงสนใจเรื่อง การครัว การตัดเย็บ เพราะมีรากฐานจากการสนใจรูปร่างของตน อย่งไรก็ตามทั้งเด็กหญิงและเด็กชายจะสนใจสัตว์เลี้ยง การดูภาพยนตร์ การท่องเที่ยว มีเพียงส่วนน้อยที่จะสนใจเรื่องของอาชีพ (ฉวีวรรณ กินาวงศ์ 2526: 60)

จะเห็นว่าหนังสือสำหรับเด็กวัยนี้จะเน้นที่เรื่องมากกว่ารูปหรือภาพประกอบ และส่วนมากจะเป็นหนังสือฉบับกระเป๋ (ฉวีวรรณ กุหาภิวัฒน์ 2527: 54; สุพัตรา ชุมเกตุ 2522: 18)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลักษณะที่ดีของหนังสือสำหรับเด็ก

ก. ลักษณะที่ดีด้านเนื้อหาของหนังสือสำหรับเด็ก

ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหนังสือสำหรับเด็กหลายคนได้ให้แนวความคิดในการเขียนเนื้อเรื่องหนังสือสำหรับเด็กไว้ในหนังสือชื่อ ประวัตินักเขียนและนักวาดภาพหนังสือสำหรับเด็ก เล่ม 1 (วารณี จิริสุนทร 2527: 9, 57, 105) ได้แก่

ม.ล.จ้อย นันทวีชรินทร์ ได้ให้ความเห็นว่า ในการเขียนเรื่องให้เด็กอ่าน จะต้องคำนึงถึงวัยของเด็ก และเขียนให้เหมาะสมกับวงความรู้และประสบการณ์ มีจินตนาการ อารมณ์ขัน และควรมีจุดมุ่งหมายว่าจะให้อะไร ความสุข สนุกสนาน หรือแนวความคิด ทักษะคติใดที่จะปลูกฝัง แت่อย่าสอนไปตรงๆ

บรรณนิมล กษะสุต ได้ให้แนวความคิดในการเขียนหนังสือสำหรับเด็กไว้ว่า จะต้องเขียนให้เด็กอ่านเข้าใจง่าย พยายามสอดแทรกความรู้ ความคิด และคติสอนใจไปพร้อมกับความสนุกสนานเพลิดเพลิน โดยไม่ทำให้เด็กรู้สึกว่าการกำลังถูกสั่งสอน หรือกำลังอ่านตำรา

และ สุมาลี บำรุงสุข มีความเห็นว่า ในการเขียนเรื่องสำหรับเด็กนั้น ต้องเป็นเรื่องที่สนุกสนานสอดแทรกจริยธรรมและหน้าที่พลเมือง โดยไม่ทำให้เด็กรู้สึกว่า เป็นการจงใจสอนจนเกินไป

จากแนวคิดในการเขียนเนื้อเรื่องหนังสือสำหรับเด็กทั้งกล่าวแล้วสรุปได้ว่า เนื้อเรื่องที่ดีในหนังสือสำหรับเด็ก ควรมีลักษณะดังนี้ คือ เนื้อหาอ่านแล้วเข้าใจง่าย มีความยาก-ง่ายเหมาะสมกับวัย ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ให้อรรถกถาหรือคติสอนใจ ส่งเสริมจินตนาการ และปลูกฝังค่านิยมที่ดี

ข. ลักษณะที่ดีด้านการใช้ภาษาของหนังสือสำหรับเด็ก

Manorama Jafa (1980: 10) กล่าวถึงการใช้ภาษาในการเขียนหนังสือสำหรับเด็กว่า จะต้องคำนึงถึงกลุ่มอายุของเด็กเป็นเกณฑ์ ใช้คำสั้นๆง่ายๆ ส่วนวาทะภาษาที่ใช้เป็นสำนวนภาษาง่ายๆและเป็นธรรมชาติมากที่สุด สำหรับบทสนทนาควรสั้นและกระชับรัด

อย่างไรก็ตาม บรรณนิยา กัลยาณมิตร (สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย 2515: 205-206) กล่าวถึงภาษาที่ใช้ในหนังสือสำหรับเด็ก สรุปได้ดังนี้

ภาษาที่ใช้ในหนังสือสำหรับเด็กควรเป็นภาษาที่เด็กเข้าใจง่าย ตรงกับลักษณะของตัวละคร นั่นคือ อาจมีการใช้ภาษาสแลงหรือภาษาถิ่นในบทสนทนาบ้าง เพื่อให้สมกับความเป็นจริง เป็นภาษาที่เป็นกันเองกับเด็ก เมื่อเด็กอ่านก็จะไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการสอน เป็นภาษาง่าย กระชับ มีอารมณ์ขัน และตรงตามสมัยของเรื่อง เช่น ถ้าเป็นเรื่องประวัติศาสตร์ก็อาจจะใช้ภาษาที่ใช้ในสมัยนั้น

วิริยะ สิริสิงห (2524: 33-38) กล่าวถึงภาษาที่ใช้ในหนังสือสำหรับเด็กว่า การใช้คำต้องคำนึงถึงวัยของเด็ก เช่น เด็กวัยเด็กตอนกลางควรใช้ประโยคที่มีคำประมาณ 11-14 คำ ส่วนเด็กที่มีอายุเกิน 11 ปีขึ้นไปควรใช้ประโยคที่มีคำประมาณ 17-20 คำ แต่ไม่ควรเกิน 20 คำ

รัฐจวน อินทรกำแหง (2520: 113) ได้ให้ความเห็นว่า ภาษาที่ใช้ในหนังสือสำหรับเด็กจะต้องเป็นภาษาที่ง่าย ชัดเจน และเป็นคำธรรมดาที่เด็กสามารถเข้าใจได้ทันทีโดยไม่ต้องศึกษาคำแปล สำหรับการใช้ภาษาในวรรณกรรมสำหรับเด็ก ทั้งประเภทสารคดี และบันเทิงคดี (นวนิยาย-เรื่องสั้น) ยึดถือหลักเกณฑ์ดังนี้ คือ

ถ้าเป็นเรื่องประเภทสารคดี วิธีเขียนต้องไม่ซับซ้อน ชวนอ่าน เข้าใจง่าย เร้าอารมณ์ให้ติดตาม ส่วนนวนิยายสั้นกระชับ สละสลวย งดงาม ไพเราะและอารมณ์แก่ผู้อ่าน ไม่ใช่ศัพท์เฉพาะวิชาเกินจำเป็นจริงๆ นอกจากนั้นวิธีเขียนจะต้องมีลีลาที่น่าอ่าน มีชีวิต มีความเคลื่อนไหว ทำให้เรื่องวิชาการที่ดูยากหนักนั้นชวนอ่านและเข้าใจง่าย

ถ้าเป็นเรื่องประเภทบันเทิงคดี(นวนิยาย-เรื่องสั้น) การพรรณนาบรรยายจะต้องใช้ภาษาที่ทำให้มองเห็นภาพทงชัดเจน ส่วนนวนิยายอยู่ในสมัยของวัยรุ่น เกลี้ยงเกลา ละเมียดละไม สั้น ชัดเจน เหมาะสมกับตัวละคร

นอกจากภาษาที่เป็นร้อยแก้วแล้ว สามารถนำภาษาที่เป็นร้อยกรองมาใช้ในหนังสือสำหรับเด็กได้ด้วย ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2523: ร. 12/2523) กล่าวถึงวิธีการใช้ภาษาในการเขียนร้อยกรองในหนังสือ สำหรับเด็ก ซึ่งมี 5 ลักษณะ คือ

1. ใช้ง่าย เช่น ถ้าไทยพยางค์เดียวหรือสองพยางค์ ถ้าประสมสองพยางค์ คำซ้ำ และคำที่มีความถี่ในการใช้สูง เพราะจะช่วยให้เด็กเข้าใจความหมายได้ทันที เช่น ผดดพรรา พรรา ผดดจจก จจก เป็นต้น
2. ความหมายเด่น หมายถึง ทั้งความหมายของคำและความหมายของเนื้อความในบทหรือกรองที่เข้าใจได้ทันที และควรเรียงคำเป็นเนื้อความให้เข้าใจไม่สับสนไม่กำกวม
3. เล่นหลายเสียง หมายถึง ควรใช้คำที่มีเสียงวรรณยุกต์ต่างๆหลายเสียงสลับกัน และจังหวะในการออกเสียงทำให้บทหรือกรองมีเสียงไพเราะและมีจังหวะชวนสนุก
4. ผากข้อคิด ร้อยกรองบางบทอาจผากข้อคิดเล็กๆน้อยๆที่มีคุณค่าทางใจให้แก่เด็กได้ เช่น ข้อคิดในการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือหรือความมีน้ำใจต่อกัน
5. จูงจิตเพลิน คือการทำให้เด็กเกิดความบันเทิงรำเริงใจ หรือเพลิดเพลินกับการอ่านบทหรือกรอง

ลักษณะที่ดีในการใช้ภาษาที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า

ส่วนวนภาษาที่ใช้ในหนังสือสำหรับเด็ก ควรเป็นส่วนวนภาษาง่ายๆ ชัดเจน เป็นคำธรรมดาที่เด็กสามารถเข้าใจได้ทันที สำหรับบทสนทนาที่ต้องสั้น กระชับรัดกุม เด็กสามารถเข้าใจได้ง่าย เป็นภาษาที่ตรงกับลักษณะของตัวละคร บางครั้งอาจมีการใช้ภาษาถิ่นหรือภาษาสะแลง เพื่อให้สมกับความเป็นจริง นอกจากนั้นมีการสอดแทรกอารมณ์ขัน และภาษาที่ใช้ตรงตามสมัยของเรื่อง เช่น ถ้าเป็นเรื่องทางประวัติศาสตร์ ก็อาจจะใช้ภาษาที่ใช้ในสมัยนั้น

การใช้ภาษาต้องคำนึงถึงวัยของเด็กด้วย หากเป็นวรรณกรรมสำหรับเด็ก ถ้าเป็นเรื่องประเภทสารคดีต้องใช้ส่วนวนภาษาสั้นๆ กระชับ สละสลวย ให้รสและอารมณ์แก่ผู้อ่านไม่ใช่ศัพท์เฉพาะวิชาเกินจำเป็นจริงๆ วิธีเขียนต้องทำให้เรื่องนั้นชวนอ่านและเข้าใจง่าย ส่วนเรื่องประเภทบันเทิงคดีนั้น ภาษาที่ใช้ในการพรรณนา บรรยาย ต้องใช้ภาษาที่ทำให้มองเห็นภาพพจน์ชัดเจน ส่วนวนภาษาเหมาะกับเด็กวัยรุ่น ส่วนวนภาษาสั้นๆ ชัดเจน

และเหมาะสมกับตัวละคร

ภาษาที่ใช้ในการเขียนร้อยกรองในหนังสือสำหรับเด็กควรเป็นคำง่ายๆ เด็กเข้าใจความหมายได้ทันที มีเนื้อความซึ่งมีความหมายชัดเจน มีการเล่นเสียงทำให้มีเสียงไพเราะและมีจังหวะชวนสนุก ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินและให้ข้อคิดหรือคติสอนใจแก่ผู้อ่าน

ก. ลักษณะที่ดีด้านภาพประกอบของหนังสือสำหรับเด็ก

James W. Brown, Richard B. Lewis and Fred F. Harclerod (1959: 416) กล่าวถึงลักษณะของภาพประกอบที่ดีว่า

ภาพนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์หรือสอดคล้องกับชีวิต ความสนใจ และประสบการณ์ของผู้ดู ภาพมีขนาดเหมาะสมกับวัยของเด็ก เด็กดูแล้วสามารถเข้าใจได้ง่าย นอกจากนี้ภาพสีจะดึงดูดความสนใจได้มากกว่าภาพขาว-ดำ และความสนใจจะมีมาก-น้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับเพศ วัย และบุคลิกลักษณะของผู้ดู

รัชนี ศรีไพรวรรณ (2508: 528-540) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของภาพประกอบในหนังสือสำหรับเด็กไว้ว่า

ภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 ควรมีขนาดเล็กกลาง เพราะเด็กวัยนี้จะอ่านเนื้อเรื่องไปพร้อมๆกับการดูภาพประกอบ สีของภาพใช้สีผสมที่กลมกลืนกันและมีความถูกต้องตามธรรมชาติ ส่วนภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นั้น ควรคำนึงถึงความเป็นจริงมากขึ้น และขนาดของภาพเล็กกลางได้ตามส่วน

วิญจวน อินทรกำแหง (2520: 114) และวิริยะ สิริสิงห (2524: 33-38) กล่าวถึงลักษณะของภาพประกอบว่า ภาพประกอบจะมีลักษณะใดก็ได้ คือ อาจเป็นภาพวาด ภาพลายเส้น ภาพถ่าย ภาพสะท้อนหรืออื่นๆ คุณสมบัติที่สำคัญของภาพนั้น ต้องเป็นภาพที่มีชีวิต มีความเคลื่อนไหว สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง และอธิบายเรื่องได้ ภาพนั้นจะเป็นภาพสีหรือภาพขาว-ดำก็ได้ ถ้าเป็นภาพสี การใช้สีนั้นต้องมีศิลปะที่จะช่วยส่งเสริมให้ภาพนั้นมีชีวิตมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังมีนักวาดภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กหลายคนได้ให้แนวความคิดในการเขียนภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กไว้ในหนังสือชื่อ ประวัตินักเขียนและนักวาดภาพหนังสือสำหรับเด็ก เล่ม 1 (วรวิฑูรี สิริสุนทร 2527 : 65, 42, 77, 87-88) ดังนี้

พรรงค์ ห่องใส ได้ให้ความเห็นว่า ภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็ก
ควรมีความสวยงามและสอดคล้องกับวัฒนธรรมอันดี ที่ถูกที่ควร ให้เหมาะสมกับเด็กในแต่ละวัย
ซึ่งเป็นผู้อ่าน

ประเทศ สุขสฤติย์ ได้ให้แนวความคิดในการเขียนภาพ-
ประกอบหนังสือสำหรับเด็ก ว่า ควรเขียนภาพให้มีลักษณะเหมือนจริงมากที่สุด เพื่อให้
ข้อเท็จจริงแก่เด็ก โดยใช้เส้นที่อ่อนหวาน สีที่สวยงามประกอบสัดส่วนที่เหมาะสม

วิโชค มุกคามณี มีความเห็นว่า ภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็ก
ควรมีลักษณะของการสร้างสรรค์โดยมีรูปแบบที่เป็นของตัวเองโดยเฉพาะ และมีความ
สัมพันธ์กับเนื้อหา ซึ่งสามารถถ่ายทอดไปสู่การรับรู้ของเด็กได้โดยง่าย

และ สมชาย เวชวิทย์ ได้ให้ทรรศนะในการเขียนภาพ-
ประกอบหนังสือสำหรับเด็กไว้ว่า ควรใช้เทคนิคอย่างง่ายๆ โดยคำนึงถึงเด็กซึ่งเป็นผู้
ดูว่า เด็กในแต่ละวัยมีความต้องการและมีความสามารถในการรับรู้แค่ไหน แล้วจึงใช้
เทคนิคในการสร้างภาพให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กดังกล่าว นอกจากนั้นภาพ-
ประกอบควรมีลักษณะง่ายๆ ไม่ยุ่งยากหรือสลับซับซ้อนเกินไป และใช้สีที่มีความสด-
สวยชัดเจน

จากลักษณะที่คัดค้านภาพประกอบของหนังสือสำหรับเด็กดังกล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า
ภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้คือ

สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง สอดคล้องกับความสนใจและประสบการณ์ของเด็ก
อธิบายเรื่องได้ มีขนาดเหมาะสมกับวัยเด็ก มีลักษณะของการสร้างสรรค์ โดยมี
รูปแบบเป็นของตนเอง มีชีวิตและมีความเคลื่อนไหว มีความสวยงาม ชัดเจน
มีความถูกต้องตามความเป็นจริง และเป็นภาพง่ายๆ ไม่ซับซ้อน สามารถเข้าใจได้ง่าย

การประกวดหนังสือสำหรับเด็ก

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา หน่วยงานทั้งราชการและเอกชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของหนังสือสำหรับเด็ก จึงได้พยายามผลักดันให้มีการจัดการประกวดหนังสือสำหรับเด็กหลายครั้ง จนกระทั่งหลังปี พ.ศ. 2515 ซึ่งเป็นปีหนังสือสากลตามประกาศของสหประชาชาติ หนังสือสำหรับเด็กในความหมายที่ถูกต้องทั้งด้านการเขียนเนื้อหา การจัดภาพประกอบ การผลิตรูปเล่ม การจัดหน้า การจำหน่าย และการส่งเสริมการค้า เริ่มได้รับความสนใจอย่างจริงจังและจัดกิจกรรมต่อเนื่อง โดยการจัดให้มีการประกวดเพื่อยกมาตรฐานหนังสือสำหรับเด็ก ประเทศไทยได้เฉลิมฉลองปีหนังสือสากลด้วยการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ และจัดสืบต่อมาถึงปัจจุบัน และเนื่องในงานสัปดาห์หนังสือของทุกปีได้มีการจัดประกวดหนังสือประจำปี โดยคณะกรรมการพัฒนาหนังสือซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2516 คณะกรรมการพัฒนาหนังสือกับสมาคมผู้จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทยได้ร่วมกันจัดงานสัปดาห์หนังสือและประกวดหนังสือทุกปีเรื่อยมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตหนังสือดีและส่งเสริมการอ่านหนังสือ

หนังสือที่ส่งเข้าประกวดจำแนกออกเป็นหนังสือสำหรับเด็ก หนังสือสารคดี หนังสือนวนิยาย กวีนิพนธ์ และ หนังสือประเภทสวยงาม สำหรับหนังสือสำหรับเด็กแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ หนังสือสำหรับเด็กเริ่มหัดอ่าน (3-5 ขวบ) หนังสือสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษา (6-11 ขวบ) และหนังสือสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น (12-14 ปี) และรางวัลที่กำหนดไว้มี 2 รางวัล คือ รางวัลดีเด่นและรางวัลชมเชย (กระทรวงศึกษาธิการ, คณะกรรมการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ 2528: ไม่ปรากฏเลขหน้า)

ในปี พ.ศ. 2524 ธนาคารกสิกรไทยได้จัดให้มีการประกวดหนังสือการ์ตูนสำหรับเด็ก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เด็กไทยได้พัฒนาจริยธรรมโดยใช้การ์ตูนเป็นสื่อในการรู้งใจ ให้บังเกิดความเพลิดเพลินพร้อมทั้งโน้มนำให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมและมีความประพฤติดีงาม รางวัลที่กำหนดไว้มี 3 รางวัล คือ รางวัลชนะเลิศ รางวัลรองชนะเลิศ และรางวัลชมเชย (ธนาคารกสิกรไทย 2524 : 1-2)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2526 สมาคมพัฒนาการอ่านของเด็ก(สทอ)ด้วยการสนับสนุนจากธนาคารกสิกรไทย ได้จัดประกวดค้นฉบับหนังสือภาพสำหรับเด็ก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรมของเด็กไทย สนับสนุนให้มีหนังสือสำหรับเด็กที่มีคุณค่า และสนับสนุน

นักเขียน นักวาดภาพให้มีโอกาสแสดงผลงาน (ธนาคารกสิกรไทย 2526: ไม่ปรากฏเลขหน้า)
 สำหรับหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลในช่วงปีพ.ศ. 2524 - พ.ศ. 2527 ซึ่ง
 เป็นช่วงของการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนทั้งหมด 59 เรื่อง เป็นหนังสือที่ได้รับรางวัลเนื่องใน
 งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติจำนวน 46 เรื่อง และ หนังสือที่ได้รับรางวัลของการประกวด
 ทนฉบับหนังสือภาพสำหรับเด็กจำนวน 13 เรื่อง *

ศูนย์วิทย์ทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ดูภาคผนวก ข. หน้า 173